Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزى

ҲИЖРИЙ ҚАМАРИЙ 1411 ЙИЛ ШАЪБОН, 2-КУН
ШАМСИЙ 1369 ЙИЛ ДАЛВ, 29-КУН

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

1991 йил 1 январда таваллуд топган • 1991 йил 16 февраль, шанба, № 34 • НАРХИ ОБУНАЧИГА 7 ТИЙИН. СОТУВДА 10 ТИЙИН.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг мажлиси тўғрисида

АХБОРОТ

15 февраль куни Тошкентда Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг навбатдан ташқари тўртинчи сессияси ўз ишини давом эттирди. Уни Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг раиси М. И. Иброҳимов бошқарди.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг деҳқончилик масалалари ва сув хўжалиги комитети раиси А. Х. Тошкенбоев «Ер солиғи тўғрисида» Ўзбекистон ССРнинг қонун лойиҳаси ҳақида» маъруза қилди.

Музокарада Ўзбекистон ССР халқ депутатлари Э. Т. Шайхов (102-Салор сайлов округи), Э. Ҳакимов (471-Аваз Ўтар сайлов округи), Ш. С. Нуриддинов (97-Қатортол сайлов округи), З. Шарипов (174-Транспорт сайлов округи), И. Г. Волков (49-Жуков сайлов округи), Ф. Омонов (235-Шаҳрисабз қишлоқ сайлов округи), К. Сарсенов (482-Темирйўл сайлов округи), П. Қодиров (379-Оқолтин сайлов округи), Х. Шукуров (365-Бахмал сайлов округи) қатнашдилар.

Сессия қатнашчилари тақдим этилган қонун лойиҳасини биринчи муҳокамада қабул қилдилар ва унн келаси сессияда муҳокама қилиш мақсадида Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг комитетларига узил-кесил ишлаб чиқиш учун топширдилар.

Олий Кенгаш «Банклар ва банк фаолияти тўғрисида» Ўзбекистон ССР қонуни лойиҳаси ҳақида режа ва бюджет-молия масалалари комитетининг раиси Э. Ж. Боқибоевнинг маърузасини тинглади. Қонун қабул қилинди.

«Ўзбекистон ССРда тадбиркорлик тўғрисида»ги қонун ҳам қабул қилинди. Ушбу қонун юзасидан иқтисодий ислоҳот ва маҳаллий ўзини ўзи бошқарув комитети раисининг ўринбосари Э. Н. Хўжаев маъруза қилди.

Олий Кенгаш Ўзбекистон ССР янги конституцияси (Асосий қонун) лойиҳасини ишлаб чиқиш комиссиясига Ўзбекистон ССРнинг давлат рамзлари тўғрисидаги таклифларни ва улар ҳақидаги низомни тайёрлашни топширди.

Шундан сўнг депутатлар «Ўзбекистон ССРда жамоат бирлашмалари тўғрисида»ги қонун лойиҳасини муҳокама қилишга киришдилар. Лойиҳа билан Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг қонунчилик, қонунийлик ва ҳуқуқ-тартибот масалалари комитети раиси Э. Ҳ. Халилов таништирди.

Мунозарада С. А. Нишонов (283-Октябрь сайлов округи), Муҳаммадсаид ҳожи Раҳматулло ўғли (480-Юқорибоғ сайлов округи), К. Раимжонов (268-Қайқи сайлов округи), К. Тўйчиев (220-Бойқўнди сайлов округи), А. А. Абдуллаев (26-Кафанов сайлов округи), Р. А. Рейимбоева (480-Октябрь сайлов округи), М. Х. Ҳасанов (370-Тақчилик сайлов округи), Муҳаммад Солиҳ (35-Профессорлар сайлов округи), Ж. Маматов (293-Жомбой сайлов округи) қатнашдилар.

Депутатлар киритган қўшимчалар ва ўзгаришлар ҳисобга олиниб, қонун қабул қилинди.

Депутатлар Ўзбекистон ССР Президентининг сессиялар оралиғида чиқарилган фармонларини тасдиқладилар.

Депутатлар Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг режа ва бюджет-молия масалалари ҳамда иқтисодий ислоҳот ва маҳаллий ўзини ўзи бошқарув комитетларининг раислари тўғрисидаги масалани кўриб чиқдилар.

Сессияда Ўзбекистон ССР прокурорининг биринчи ўринбосари ва ўринбосарлари тасдиқланди.

Республика прокурори В. М. Мустафоев «Транспорт воситаларини олиб қочганлик учун жиноий жавобгарликни кучайтириш тўғрисида»ги қонун лойиҳаси ҳақида маъруза қилди. Қонун қабул қилинди.

Сессияда Ўзбекистон ССР Президенти, Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг раиси ва Ўзбекистон ССР вице-президентининг шаъни ва қадр-қимматини ҳимоя қилиш тўғрисидаги қонун қабул қилинди.

Олий Кенгаш комитетларда узил-кесил ишлаб чиқилганидан сўнг, депутатларнинг фикр-мулоҳазалари ва таклифларини ҳисобга олиб, «Корхоналар, бирлашмалар ва ташкилотлардан олинадиган солиқлар тўғрисида» ҳамда «Ўзбекистон ССР фуқаролари, чет эллик фуқаролар ва фуқаролиги бўлмаган шахслардан олинадиган даромад солиғи тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР қонунларини қабул қилди.

Шундан кейин депутатлар Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг саноат, халқ истеъмоли моллари, аҳолига маиший хизмат ва савдо комитети раиси ўринбосари О. Маҳмудовнинг «Ўзбекистон ССРда корхоналар тўғрисида»ги қонун лойиҳасига оид маърузасини муҳокама қилдилар.

Музокарада В. Содиков (416-Файзиобод сайлов округи), М. Каримов (244-Ленин сайлов округи), О. Куннназаров (476-Пристан сайлов округи), Ф. Н. Раҳматуллаев (37-Қорақамиш сайлов округи), В. Р. Ниёзматов (73-Нариманов сайлов округи) сўзга чиқдилар.

Қонун билдирилган таклифлар ва мулоҳазалар ҳисобга олиниб қабул қилинди.

Сессияда Қозоғистон ССР Олий Кенгашининг ССР Иттифоқи республикалари Олий Кенгашларига мурожаатномаси муносабати билан бир овоздан қарор қабул қилинди.

Сессияда бошқа бир қанча масалалар ҳам кўриб чиқилди.

Сессия ишида Ўзбекистон ССР Президенти И. А. Каримов қатнашди ва муҳокама қилинаётган бир қанча масалалар юзасидан сўзга чиқди.

Шу билан сессия ўз ишини тамомлади.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Кенгашининг

ҚАРОРИ

УЗБЕКИСТОН ССР ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИНИНГ «НАВРУЗ» ХАЙРИЯ ЖАМҒАРМАСИНИ ҚУЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШГА ДОИР ТАШАББУСИ ҲАҚИДА

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Кенгаши **қарор қилади:**

1. Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Президентининг «Республикада «Наврўз» умумхалқ байрамига тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш ҳақида»ги фармонини бажариш юзасидан Ўзбекистон ССР халқ депутатларининг «Наврўз» хайрия жамғармасини қўллаб-қувватлашга доир ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг навбатдан ташқари тўртинчи сессиясидаги инсонпарварлик ташаббуси маъқуллансин.

2. Ўзбекистон ССР халқ депутатларининг сессияда қўллаб-қувватланган таклифига мувофиқ 1991 йил март ойида уларга депутатлик харажатлари учун тўланадиган маблағ «Наврўз» хайрия жамғармасига ўтказилсин.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг раиси
М. ИБРОҲИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1991 йил 15 февраль.

Парламентдаги баҳсу мунозаралар.

Еркин БОТИР олган суратлар.

УЗБЕКИСТОН ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИНИНГ БИРЛАШГАН МИЛЛАТЛАР ТАШКИЛОТИ БОШ КОТИБИ ПЕРЕС ДЕ КУЭЛЬЯРГА, СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАЛАРИ ИТТИФОҚИ ПРЕЗИДЕНТИ УРТОҚ М. С. ГОРБАЧЕВГА, АМЕРИКА ҚУШМА ШТАТЛАРИ ПРЕЗИДЕНТИ ЖАНОБ ЖОРЖ БУШГА, ИРОҚ ПРЕЗИДЕНТИ ЖАНОБ САДДАМ ҲУСАЙНГА, БУТУН ЖАҲОН ХАЛҚЛАРИГА

МУРОЖААТНОМАСИ

Йигирма биринчи аср бўсағасида инсоният олдида ўта муҳим экологик, иқтисодий ва ижтимоий муаммолар кўндаланг бўлиб турган бир пайтда Форс кўрфазида қонли урушлар бўлаётганлиги, бегуноҳ болаларнинг, қарияларнинг, аёлларнинг, умуман одамларнинг нобуд этилаётганлиги, умуминсоний қадриятларнинг топталаётганлиги барча халқларни жиддий ташвишлантирмоқда.

Бу қонли можаро барча халқлар каби ўзбек халқини ҳам ларзага солаётир. Қадим-қадимдан Шому Ироқ, Маккаю Мадина бизнинг ота-боболаримиз учун қадамжо бўлган. Араб халқлари билан кўҳна маданий алоқаларимиз, диний-маърифий робиталаримиз бор. У юртлардан келаётган фарёд садолари, шубҳасиз, бизнинг юрагимизда ҳам акс-садо беради.

Ўзбек халқи ўз бошидан кўп қирғин урушларни кечирган жафокаш халқ. Биз экологик офат ималигини ўз юртимизда кўриб, билиб турган одамлармиз. Она табиатга тажовуз инсоният келажагига қилинган тажовуздир. Дунёга келажак авлодлар олдидаги буюк гуноҳдир. Биз сизга мурожаат қиламиз. Урушни тўхтатиш, можарони тинч йўл билан ҳал этиш учун барча имкониятларни ишга солинг.

Шарқ халқларининг улуғ байрами бўлган Наврўз куни яқинлашиб келмоқда. Наврўз тинчлик ва меҳнат байрами. Сулҳ байрамидир. Қадимий одатга кўра, бу кунда урушлар тўхтаган, қаттол душманлар ҳам ярашганлар. Наврўз анъаналарига кўра, одамлар бир-бирларига совғалар беришади. Тинчлик Сизнинг инсоният учун бебаҳо туҳфангиз бўлсин. Наврўз кунини инсоният урушсиз, тинч осмон остида нишонласин. Ахир ҳеч қандай олтину гавҳар, оқ олтину қора олтинлар одамзоднинг бир томчи қонига арзимайди.

Ишонамизки, ўзбек халқининг юрак садосини, чақириғини жаҳон халқлари эшитадилар, қўллаб-қувватлайдилар ҳамда баҳор байрами — Наврўз бундан буён бутун халқлар учун тинчлик куни бўлиб қолади.

УЗБЕКИСТОН ОЛИЙ КЕНГАШИ

Тошкент шаҳри,
1991 йил 14 февраль.

ҲАР КИМ ТОР ДОИРАДА ЎЙЛАМАСДАН, УМУМИЙ МАНФААТНИ КЎЗЛАСА...

Халқ депутатларининг нутқларини таҳлил этганда

Сессиянинг боришини кузатар, сўзга чиққанларнинг фикрларини тинглар, киритилган таклифлар устида мушоҳада юритар эканмиз, умуман бундай анжуманларнинг, муҳокама-ю мунозараларнинг чин моҳияти, пировард натижада келтирадиган фойдаси, ҳар жиҳатдан қанақа салмоққа эгалиги, қанчалик тош босиши борасида ўйлаймиз. Депутатлар ҳам, кенг меҳнаткашлар оммаси ҳам узоқ кутган ва, ниҳоят навбатдан ташқари деб чақирилган олий йиғин анчадан буён йиғилиб қолган ниҳоятда долзарб, бағоят муҳим масалалар муҳокамасини бошлади. Кун тартибига назар ташларканмиз, нарх-наво ва бюджет, солиқлар ва банклар, тадбиркорлик ва давлат рамзлари, жамоат бирлашмалари ва жиноятчиликка қарши кураш сингари ҳаётий муҳим дастурламаллар қабул қилинишига имон келтирасиз. Ва шу дақиқада ўйга толасиз: буларнинг ҳаммаси иқтисодиётимизни, молиямизни, турмушимизни кескин эса-да, бирмунча яхшилашга туртки бўлармикан! Ахир йиғинларни юксак савияда ўтказган, чиройли нутқлар тингланган, дурустгина қарорлар қабул қилинганини билан умумий аҳволда ўзгариш рўй бермаяпти-ку! Қачонгача давом этади бунақаси!

Турли тоифага ва табақага мансуб депутатларнинг минбарга чиқиб айтган сўзларини, уларнинг нутқлари матнларини таҳлил этиш, мажлислар залида ўрнатилган микрофонлар олдида турганларининг ҳис-ҳаяжонларини мушоҳададан ўтказиш жараёнида қуйидагидек хулосага келасан киши: ҳар ким ўз дардини айтиб йиғлаганидан, тор доирадан нари чиқмаганидан кўра умумий манфаатни, меҳнат аҳлининг талаб-эҳтиёжларини, республикамиз иқтисодиётини ўпирилишдан чиқариш миқёсларини ўйласак нур устига аъло нур бўларди. Албатта, депутат у ёки бу шаҳару қишлоқдан сайланган, одамларнинг ҳасратлари, етишмовчиликлари ҳадсиз-ҳисобсиз, қайси соҳага кўз ташламанг ёки қўл урманг, ўпирилишга, инқирозга дуч келасиз. Айниқса қишлоқдаги аҳвол иланграб турган ваадани эслатади. Депутат ҳар куни қанчадан-қанча арзу шикоят тинглайди, хатлар олади, қабуллар ўтказади. Инсонга эътиборсиз қараш эса инсофдан эмас, бунга халқ вакилининг ҳаққи йўқ. Бироқ депутат қаерга бош урмасин, кўпинча маъмурий-буйруқбозлик эски тартиботининг илдизи ҳамон чуқур деворига рўбарў келади. Айтмоқчимизки, масалаларни майдалаштириб, бачканалаштириб ўтирмасдан йирик-йирик муаммоларга тик боқиб, уларнинг ижросига дадил киришсак, йўлда учрайдиган табиий ва сунъий ғовларни ягона муштга айланиб улоқтириб ташласак. Сиз нима дейсиз, шунақа йўл тутсак, кўплашиб, бирлашиб, тўплашиб ишласак-да, чигаллашиб кетган ҳаёт ишларини бирин-кетин, навбатма-навбат еча бошласак!

Ўзбекистон ССР вице-президенти Ш. Р. МИРСАИДОВнинг «Нарх-навони тартибга солиш қоидалари ҳамда Ўзбекистон ССРнинг 1991 йилги давлат бюджети тўғрисида»ги маърузаси юзасидан муҳокамада сўзга чиққанларнинг нутқларини ўқирканмиз, юқоридаги мулоҳазаларни баён этишни бурчимиз деб ҳисобладик.

Самарқанд вилоят молия бўлимининг мудири Келдиёр Азимович ИСРОИЛОВ. Ўзбекистон ССРнинг жорий йилги бюджети ҳақиқатан ҳам ижтимоий-иқтисодий дастурларни амалга оширишга даъват этади. Лекин мен шу ўринда унинг айрим камчиликлари хусусида тўхталмоқчиман. Лойиҳанинг биринчи моддасида бюджет даромадлари ва харажатлари ўртасида 1 миллиард 915 миллион 166 минг сўмга тенг тақчиллик борлиги ва бу харажатнинг 7,48 фоизига тенг эканлиги кўрсатилган. Худди ана шу барча вилоятларга бир хилда бўлинган. Бу, менимча, тўғри бўлмаса керак. Мақсад шуки, комтикни тақсимлашда ҳамиша бир нарсани эътиборга олишимиз зарур: яъни бюджетдан берилаётган маблағларни ҳам ўша харажатга қўшишимиз керак. Марказий шаҳарларга қандай қаралса, бошқаларга ҳам шундай муносабатда бўлиш лозим. Акс ҳолда айрим вилоятларга белгиланадиган бюджет камлигича қолаверади. Фикримни исботлаш учун Тошкент шаҳри билан Қашқадарё, Сурхондарё вилоятлари ёки Қорақалпоғистон мухтор республикасини тенглаштириб бўлмаслигини таъкидламоқчиман...

Сўнгра нотиқ Самарқанд вилояти хусусида фикр юритади. Ўтган йили бюджетдаги 20 миллион сўм комтикни қоплаш билан бирга Президент фармонларини бажариш ниятида 20 миллион сўм қўшимча маблағ ҳам топилди. Бугун тасдиқланадиган қонунда вилоят бюджетида 52,5 миллион сўм тақчиллик белгиланган. Буни қоплаш ҳозирги иқтисодий инқироз шароитида жуда оғир бўлади. Чунки солиқлар ҳақидаги кейинги қонунлар ўз таъсирини кўрсатмай қолмайди. Шунинг учун лойиҳанинг 13-моддасида кўрсатилган вилоятлар бўйича дефицитни қайта кўриб чиқиш, мукаммал ўрганиш, вилоятларнинг қўшимча маблағ топиш имкониятларига қараб тақсимлаш мақсадга мувофиқ бўларди.

К. А. Исроилов оборот солиқларини фоизлар ҳисобида бўлишни назарда тутиб, баъзи мисоллар келтиради. Ҳозир вилоятга келтирилаётган спирт, ёқилғи, чой ва бошқалар жойлардан чекана нархда олинмоқда. Оқибатда планлаштирилган оборот солиғи мўлжалдагидан кам тушмоқдаки, бу ҳол бюджетдаги комтикнинг янада кўпайишига сабаб бўлади, молиялаштиришни қийинлаштиради. Нотиқ нормативлар белгилашда Молия вазирлигидан ҳам, Вазирлар маҳкамасидан ҳам юқорида келтирилган муаммоларга алоҳида эътибор қилишни сўрайди.

Ижтимоий масалалар кун тартибида кўндаланг турган бир пайтда биринчи навбатда қўшимча мактаблар, шифохоналар қуришни жадаллаштириш керак. Уларнинг аксарияти ҳашар йўли билан барпо этиляпти. 1990 йилда худди шу усулда қирқдан зиёд мактаб, бир нечта касалхона қад кўтарди. Лекин, бунга кетган харажатлар бюджетларни режалаштиришда назарда тутилмаяпти. Шу сабабли жорий йил бюджетида ана шундай қурилишларга алоҳида маблағ ажратилсин, деган таклифни киритмоқчиман. Бундан ташқари капитал қурилишга белгиланган маблағнинг маълум қисмини ҳашар усулида қурилаётган мактаблару касалхоналарни тиклашга ажратиш мақсадга мувофиқдир.

Нотиқ ўз сўзининг охирида солиқ инспекцияларига берилган ҳуқуқларни қўллаб-қувватлаш билан бирга уларнинг молия маҳкамаларидан ажралиб чиқишини нотўғри деб ҳисоблайди.

Қорақалпоғистон АССР Вазирлар Кенгашининг раиси Амин Ҳамроевич ТОЖИЕВ. Бюджет лойиҳасида аҳолини ижтимоий жиҳатдан ҳимоя қилиш, бу билан боғлиқ тадбирларни пул билан таъминлашга устунлик берилганлиги кўриниб турибди. Биз бу йўлни астойдил қўллаб-қувватлаймиз.

— Ўзбекистон ССР бюджети лойиҳасига биз Қорақалпоғистон бюджетини шакллантириш нуқтаи назаридан қараймиз, — дея сўзини давом эттирди Амин Ҳамроевич. — Мухтор республиканинг ижтимоий-иқтисодий аҳволи мураккаблиги, унинг қолоқлигини ҳисобга олиб, белгиланадиган даромадларнинг янги манбалари ёки янгича шакллантирилаётган манбаларга асосланиб Ўзбекистон ССР бюджетининг даромадлари ҳамда харажатлари тузилиши хусусида баъзи мулоҳазаларни айтиб ўтмоқчиман.

Қорақалпоғистон иқтисодиётининг негизини қишлоқ хўжалиги ташкил қилади. Бизнинг бениҳоя қийин шароитимизда деҳқонлар билан чорвадорлар ўз нонларини нақадар машаққат билан топаётганликларини депутатларнинг аксарияти яхши билади. Бунинг устига бошимизга катта кулфат тушган — Орол қуриб борган сайин экология фалокати миқёслари тобора кенгаймоқда.

1980-йилларнинг бошларида 470 минг гектар экинзорнинг атиги 26 минг гектарини шўр босмаган, деб ҳисоблашарди. Ўшандан буён Орол тубидан ҳар куни туз ва қум бўронлари кўтарилиб келмоқда, ернинг шўрини ювиш, экинларни суғориш учун Амударёдан олинаётган сувнинг таркиби эса коллекторларнинг ташламалари билан заҳарланмоқда. Мана шулар оқибатида экинзорлар ҳолати ғоят ёмонлашиб кетди. Пахтакор хўжаликларда Ўзбекистоннинг бошқа вилоятларига қараганда ғўзани ўстириш учун 24 та қўшимча агротехника тадбири кўрилади, бу эса ҳар гектар ҳисобига 190—200 сўм ортиқча пул сарфлашга олиб келади. Ҳосилдорлик 22 центнердан ошмайди. Гектар ҳисобига олинадиган даромад янги нарх билан 3.300 сўмни ташкил этади. Ҳолбуки, марказий вилоятларнинг пахтакорлари камроқ харажат қилиб, гектар ҳисобига 30 центнер ҳосил олиб, 4.950 сўм даромадга эга бўлмоқдалар.

А. Ҳ. Тожиев ана шу фикрлардан келиб чиққан ҳолда деҳқончиликда рентабелликнинг ҳолатини таҳлил этади ва Ўзбекистон ССР Вазирлар маҳкамасининг «Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари учун янги давлат харид нархларини жорий қилиш тўғрисида»ги қарорига биноан мухтор республика деҳқончилигини йўлга қўйишни пул билан таъминлаш учун ажратилган 106 миллион сўм маблағ етарли эмас, буни камида 200 миллион сўм миқдорида белгилаш зарур, деб ҳисоблайди. Нотиқ ер солиғи комтиклари хусусида фикр юритиб, бу соҳада оқилона йўл тутиш зарурлигини таъкидлайди. У Қорақалпоғистон бўйича ер солиғини тупроқ бонитетининг ҳар бали учун 75 тийин қилиб белгилаш таклифини киритади.

Мухтор республика Вазирлар кенгашининг раиси сув хўжалигига ажратилаётган маблағлар етарли эмаслигини исботлашга уринди. Суғориш иншоотларини ишлатиш учун 31 миллион сўм, ирригация тармоқларини росмана ремонт қилиш ва тиклашга 6,5 миллион сўм маблағ зарур. Шуларни назарда тутиб нотиқ бюджетнинг даромад қисмини тўлдириш учун 17,8 миллион сўм ажратилишини сўрайди. Бундан ташқари экология фалокатининг салбий таъсири, капитал қурилиш ҳажмлари, бечораҳол аҳолига ёрдам ва ҳоказоларни ҳисоблаганда мухтор республикага Иттифоқ бюджетидан ҳам, Ўзбекистон бюджетидан ҳам кўпроқ саховат кутиш мумкин.

Халқ депутатлари Сурхондарё вилоят кенгаши ижроия комитетининг раиси Тилла МЕНГЛИЕВ. Бугунги сессия кун тартибида турган мазкур масаланинг аҳамияти беқиёсдир. Мен қарор лойиҳасини синчиклаб ўқиб чиқдим. Қашқадарё ва Сурхондарё вилоятларидан сайланган депутатлар иштирокида ана шу масала атрофлича таҳлил этилди. Шу муносабат билан бир неча таклифларим бор.

Биринчидан, нарх-навони ошириш тўғрисида қарор қабул қилар эканмиз, одамларимиз орадаги бўшлиқни қаердан тўлдиришади, улар қанча ҳақ олишади ва қандай қилиб олишади? Бу саволларнинг жавобини сайловчиларимизга албатта етказишимиз керак. Ана шу масаладан бирор киши четда қолмаслиги керак.

Халқимизнинг камбағаллиги ҳаммага маълум. Эллик ва юз сўмлик пулларни алмаштириш ҳам буни яққол исботлади. Демак, ўзбеклар яхши яшайдилар, бой-бадавлат турмуш кечирадилар, дейдиган баъзи бақироқ ўртоқларнинг таnобини тортиб қўйиш зарур. Масалан, Сурхондарёда бир-икки ведомость билан топширилган пул 130 миллион сўмни

(Давоми 3-бетда).

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг навбатдан ташқари тўртинчи сессияси

НАРХЛАРНИ БОШҚАРИШ ТАРТИБЛАРИ ВА ЎЗБЕКИСТОН ССРНИНГ 1991 ЙИЛГИ ДАВЛАТ БЮДЖЕТИ ҲАҚИДА

Ўзбекистон ССР вице-президенти Ш. Р. МИРСАИДОВ маърузаси

Ҳурматли халқ депутатлари!

Сизнинг муҳокамангизга тақдим этилган масала жумҳуриятимизнинг барча меҳнаткашлари учун энг муҳим ҳаётий масаладир. Шу сабабли, мана ярим йилдирки, Ўзбекистон ССР Президенти раҳбарлигида махсус комиссия унга таклифлар тайёрлаш ишларини олиб бормоқда. Комиссия таркибида халқ хўжалигининг таниқли мутахассислари, олимлар ва хўжалик ходимлари, жамоат ташкилотларининг вакиллари бор. Бу таклифлар вилоятларга бориб, Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши комитетларида махсус муҳокама қилинди. Фарғона водийсининг уч вилояти, Самарқанд, Сирдарё, Жиззах, Қашқадарё ва Сурхондарё вилоятлари халқ депутатларининг маслаҳатлари, фикр-мулоҳазалари ва таклифлари ҳисобга олинди, 500 дан зиёд савол ва жавоблар тушди, анчагина чиқишлар бўлди. Бу муҳокамаларда 150 дан ортиқ халқ депутати иштирок этди. Бу уни янги таклифлар билан бойитиш ва ягона фикр ишлаб чиқиш имконини яратди. Комиссия масалаларни тайёрлаш жараёнида доимий равишда Ўзбекистон касаба уюшмалари федерацияси кенгаши, Ўзбекистон хотин-қизлари комитети, уруш ва меҳнат ветеранлари кенгаши, бошқа жамоат ташкилотлари ва олимлар билан маслаҳатлашиб иш кўрди. Улар бир қатор таклифлар киритдилар. Шундай қилиб, кўриб чиқилаётган масала амалда жумҳурият аҳолиси барча қатламларининг манфаатларини ифодаловчи жамоавий меҳнат маҳсулидир.

Сизларга маълумки, кейинги ойлар давомида жумҳурият Президентининг, Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши комитетлари ва комиссияларининг, халқ депутатларининг, жумҳурият ҳукуматининг саъй-ҳаракатлари иқтисодиётни бозор муносабатлари йўлига ўтказишга тайёрлашга қаратилди. Жумҳурият бозорга ўтишнинг барча ижобий ва салбий жиҳатларини чамалаб кўриб, бозор муносабатларига аста-секин кириб бориш йўлини танлади.

Бундай ёндашиш, ўтган йилда гарчи мамлакат бўйича муайян инқироз юз берган бўлса-да, Ўзбекистон жумҳуриятида иқтисодиётни бир мунча барқарорлаштиришни таъминлади. Бу биз танлаган йўлнинг тўғрилигини тасдиқлаяпти. Аммо жумҳурият иқтисодиётини Иттифоқ иқтисодиётидан ажралган ҳолда қараб бўлмайди, чунки етмиш йилдан ортиқ вақт давомида боғланган ипларни бир зумда узиб ташлаб бўлмайди ва бундай қилишнинг ҳозирча кераги ҳам йўқ.

Бизнинг янгиланган Иттифоқимиз — давлатимизнинг кучсизланиши ва мустақилликнинг қўлдан берилишига йўл қўймаслик учун баъзи ваколатларни ихтиёрий равишда марказга йўллаган суверен мустақил жумҳуриятлардан иборат бўлмоғи керак.

Бизнинг қатъий нуқтаи назаримиз шундан иборатки, фақат кучли суверен жумҳуриятларгина янгидан ташкил этилган кучли федерация мавжуд бўлишини таъминлаши мумкин. Сиёсий шовқин-суронлар ва қарама-қаршиликларни, қонунлар жангини тўхтатиш зарур, бунинг ўрнига фуқаролар тотувлиги ва келишуви қарор топиши лозим.

Биз саноатлаштириш ва коллективлаштириш вақтида кўп талофат кўрдик, тарихимиз бунга гувоҳдир. Унинг жароҳатларидан ҳозиргача қутулганимиз йўқ. Радикаллар ва ўзларини демократлар деб атовчилар даъват этаётган бозор гирдобининг васвасасига билар-билмасдан халқимизни ташлашга биз йўл қўёлмаймиз, бундай қилишга ҳаққимиз ҳам йўқ.

Жамиятни яна бир бор ларзага келтиришга бизнинг маънавий ҳуқуқимиз йўқ, чунки унинг жароҳатларини биз яхши тушунамиз. Халқнинг ўзига ҳам бу энди жуда малол келади. Шунинг учун ҳам Ўзбекистон бозор муносабатларига аста-секин ўтиш тарафдоридир. Бозор иқтисодиёти объектив иқтисодий қонунларга риоя этган ҳолда халқни иқтисодий-сиёсий ва ижтимоий ларзалардан ҳимоя қилишни таъминлаши керак, деб ҳисоблаймиз.

Жумҳурият Олий Кенгаши ўзининг бундан олдинги сессиясида бозор муносабатларига аста-секин кириш дастурини қўллаб-қувватлади. Бу билан бозор муносабатларига томон дастлабки қадам қўйилди. Энди биз халққа бирмунча малол келса-да, жамиятни ривожлантиришнинг иқтисодий қонунларига риоя қилиш томон иккинчи, энг ҳал қилувчи ва энг қийин қадамни қўйишимиз лозим.

Бу чора-тадбирлар маҳсулот қийматини уни ишлаб чиқаришга кетадиган харажатларга мос келтириш билан боғлиқ. Нарх ҳосил қилишнинг таркиб топган системаси пайини тубдан қирқишимиз керак. Чунки бу нархлар амалдаги харажатларни акс эттирмайди, такрор ишлаб чиқаришни рағбатлантириш у ёқда турсин, ҳатто унга тўсқинлик қилаяпти.

Нарх-наводаги у ёқдан бу ёққа сакрашлар ҳаммангизга маълум ва булар ҳаммаининг жонига тегди. Нархлар ва иш ҳақи, пенсиялар ва стипендияларнинг даражаси умуман олганда структура жиҳатидан ҳам бир-бирига мос эмас. Бу иқтисодиётнинг нормал ривожланишини таъминлай олмайди.

Ҳозирги вақтда мамлакат аҳолисини келажак эмас, балки бугунги ва эртанги кун кўпроқ ҳаяжонга солмоқда. Иқтисодиёт бутунлай издан чиқаётганлиги, ҳамма жойда озиқ-овқат ва саноат молларининг ёппасига тақчиллиги, нарх-навонинг кўтарилиб бориши, турмуш даражасининг пасайиб бораётганлиги — буларнинг ҳаммаси шу куннинг реал воқеаларидир. Жамиятда ижтимоий кескинлик ўткирлашмоқда. Эртанги кундан нимани кутмоқ керак? Ишсизликнимми? Қашшоқликнимми? Қашшоқликдан ҳам паст даражадаги турмушнимми? Кўпчилик ана шу саволларга жавоб кутмоқда.

Жумҳурият Президенти аппарати, Олий Кенгаши ва ҳукумати номига янги йилнинг дастлабки кунлариданоқ меҳнат жамоаларидан кўпдан-кўп телеграммалар олинмоқда. Улардаги талаблар ҳақиқатдан ҳам адолатли: чакана нархлар масаласини тезроқ ҳал этиш талаб қилинмоқда. Чакана нархлар маҳсулот ишлаб чиқариш ва сотиш харажатларини қоплаши, ҳар бир самарали ишловчи жамоага зарур фойда ва иш ҳақи даражаси олишни таъминлаши керак, деб ҳисобламоқда халқимиз. Акс ҳолда ишлаб чиқариш пасайиб банкротга учрайди.

Аҳвол яна шу билан мураккаб тус олмоқдаки, марказ 1990 йилнинг 1 июлидан бошлаб ғалла, 15 октябрдан бошлаб эса гўшт, шунингдек, 1991 йилнинг 1 январидан бошлаб саноатдаги улгуржи ва харид нархларини уларга мувофиқлаштирилмаган ҳолда ошириш ҳақида, кўпчилик озиқ-овқат ва эҳтиёж катта бўлган ноозиқ-овқат моллари чакана нархларини кўтариш тўғрисида қарор қабул қилганлиги оқибатида нарх ҳосил қилишнинг иқтисодий қонунларидан бири бузилиб, уни ўз базасидан батамом ажратиб қўймоқда.

Эҳтиёж катта бўлган саноат молларини ишлаб чиқарадиган корхоналарнинг ҳаммасига, жумладан, ип-газлама ва жун газламалар, пойафзал, маданий-маиший ва хўжалик мақсадларидаги молларнинг деярли ярмига дотация ажратиладиган бўлиб қолди. Айниқса болалар ва катта ёшдаги кишилар учун моллар ва мураккаб маиший техника бўйича катта зарар кўрилмоқда. Бу эса корхоналарни ана шундай маҳсулот ишлаб чиқаришга рағбатлантирмаяпти.

Меҳнат жамоалари ўртасида нисбатан барқарорликни сақлаб туриш учун шу йилнинг январь ойи ичидагина бюджетдан 800 миллион сўмдан кўп дотация ажратишга тўғри келди. Бунинг устига жумҳурият ҳар ойда оборотдан 100 миллион сўмдан кўп солиқни кам олмоқда. Агар аҳвол шундай давом этаверса, корхоналар фаолиятини қўллаб-қувватлаб туриш учун йил охирига қадар бюджетдан дотация ажратиш қарийб 10 миллиард сўмни ташкил этади. Бу эса бутун жумҳуриятнинг 1990 йилги йиллик бюджетига яқинлашиб қолади, ўртоқлар.

Бугунги кундаги аҳвол ҳақиқатдан ҳам анча мураккаб.

Ҳозир биз 2 сўмдан харид қилаётган 1 килограмм гўшт давлатга 11 сўмга тушади. Иш шу даражага бориб етдики, харид нархларининг ошганлигидан фойдаланиб, бозордан мол сотиб олиб, сўнгра давлатга сотиб даромад кўраётган колхозлар ҳам бор. Бу нотўғридир. Буни халқ ҳисобига қилиш мумкин эмас. Харид нархларни чакана нархлар билан таққослаганимизда қизиқ бир манзара пайдо бўлади. Бугунги кунда бир килограмм гўшт етиштириш ва сотишга амалда 9 сўмга яқин харажат қилинмоқда. Унинг ўртача нархи эса давлат савдосида салкам 2 сўм. Бир килограмм ноннинг таннархи, чакана нархи 23 тийин бўлгани ҳолда, 47 тийинга кўтарилди. Худди шунингдек, 1 литр сутники 24 тийин бўлгани ҳолда 59 тийинга кўтарилди, мол ёғиники 3 сўм 43 тийин бўлгани ҳолда 13 сўм 30 тийинга тушмоқда. Бир бўлак хўжалик совунининг таннархи 16 тийиндан 47 тийинга кўтарилди, унинг амалдаги чакана нархи эса 19 тийин. 1 килограмм крахмал 40 тийиндан 2 сўм 72 тийинга кўтарилди, сотилиш нархи эса 47 тийин. Халқ истеъмоли молларининг қарийб ҳамма турлари бўйича ҳам, ўртоқлар, аҳвол худди шундай.

Баъзи жумҳуриятлар бу муаммони ўз ҳудудларидагина ҳал этишга уринаётганликлари бизларга маълум. Лекин бу ҳудудлараро нарх-наво «жанги»га, катта ижтимоий низоларга олиб келмоқда. Шуни ҳисобга олиб, жумҳурият ҳукумати бутун мамлакат ҳудуди учун аҳолининг турмуш даражасини белгиловчи асосий озиқ-овқат ва ноозиқ-овқат молларига чакана нархларни оширишнинг ягона чегарасини белгилаш тарафдори бўлиб чиқмоқда ва шу фикрда қатъий турибди. Нархларни ислоҳ қилишнинг асосий принципиал масалалари бўйича ҳозирча бир фикрга келинди, амалдаги давлат нархларини сақлаб қолиш мумкин бўлган молларнинг рўйхати ва эркин, бошқариладиган нархлар бўйича сотиладиган молларнинг рўйхатлари аниқланмоқда.

Ижтимоий ишлаб чиқаришнинг таркиб топган структураси бўйича Ўзбекистон четдан мол келтирадиган жумҳурият эканлиги ҳам бизни шундай йўл тутишга даъват этади. Шуни айтиш кифояки, аҳолига сотилаётган 18 миллиард сўмлик молларнинг 9 миллиард сўмликдан кўп қисми жумҳурият ташқарисидан келтирилмоқда. Шунинг учун ҳам биз ҳозирги вақтда икки йўлдан бирини танлашимиз керак. Агар биз нархларни оширадиган бўлсак, ана шу товарлар масаласи нима бўлади ёки аҳолини ана шу моллардан бебаҳра қилиб қўямизми?

Бўлиб ўтган учрашувларда шундай саволлар ҳам бўлди. Хўп яхши нархлар ошсин, ундай ҳолда нархи ошган молларни олмасдан, балким халқни нархни оширмасдан ўзимизда ишлаб чиқариладиган маҳсулотлар билан таъминлармиз, деган гаплар айтилди. Лекин бундай дейишдан олдин жумҳуриятдаги ишларининг аҳволини яхши билмоқ керак. Биз халқни озиқ-овқатсиз ва саноат молларисиз қолдира олмаймиз. Шу сабабли уларнинг нархини оширишга мажбурмиз. Аммо ундан олдин ўз дастуримиз асосида нархларни тартибга солишимиз зарур.

Энди бошқа бир масала ҳақида тўхтаб ўтмоқчиман. Биз янги чакана нархларни жорий этишимиз учун жумҳуриятимизнинг миллий ва демографик хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда компенсация беришнинг ишончли механизмини ишлаб чиқишимиз керак. Шунинг учун ҳам биз тайёрлаган ва аҳолини ижтимоий ҳимоя қилишни назарда тутадиган таклифларнинг бутун бир мажмуини сизларнинг кўриб чиқишларингиз учун ҳавола қиламиз.

Бу таклифларнинг асосидаги энг муҳим нарса — бу Президент ўз нутқида айтиб ўтганидек, бизнинг биринчи ва асосий шартимиз — Ўзбекистонда ишлаб чиқариладиган озиқ-овқат маҳсулотлари ва бошқа кундалик эҳтиёж молларига нархлар ошишини белгилашдан олдин нарх ўсиши муносабати билан компенсация бериш манбаларини аниқлаш зарур. Мана шу механизмни аниқламасдан туриб, на Президент, на Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши, на жумҳурият ҳукумати ҳеч қачон нархларнинг оширилишига йўл қўймайдилар. Ўйлайманки, сизлар комиссиянинг таклифларини ўрганиб, ўз фикр-мулоҳазаларингизни айтасизлар, ана шундан кейингина нархларнинг ошишига нисбатан ўз қароримизни қабул қилишимиз мумкин.

Компенсация тўловларини шакллантириш механизмига қайси принциплар асос қилиб олинди?

Биринчидан, озиқ-овқат молларига, болалар учун товарларга, ички кийим, кўп талаб қилинадиган кийим-кечак ва пойафзалга янги чакана нархларнинг жорий этилиши билан боғлиқ бўлган қўшимча харажатларни тўла қоплаш учун аҳолига қўшимча харажатларнинг манбаларини аниқ кўрсатиб берган ҳолда компенсация тўлаш;

иккинчидан, биз пул компенсацияларини илгарироқ, яъни янги нархлар жорий этилгунга қадар тўламоқчимиз;

учинчидан, болалар товарлари ассортиментининг қимматлашуви муносабати билан бериладиган компенсация пул тўловларини бевосита болали оилаларга алоҳида бериш.

Бу жуда муҳим масала. Сизларга шуни маълум қилмоқчиманки, Иттифоқ шартномасида буни 12 ёшгача деб чегаралаб қўйилган эди. Лекин Президентимиз Федерация Советидаги принципиал позицияси уни 17 ёшгача кўтариш имконини берди. Бу деган сўз, жумҳуриятимизни 45 фоиз аҳолиси ана шу маблағдан баҳраманд бўлади деганимиз;

тўртинчидан, аҳолининг кам таъминланган қатламларига бериладиган пул компенсацияси жойларда кўрсатиладиган натура шаклидаги ҳар хил ёрдам билан тўлдирилиши мумкин (булар бепул овқатлантириш, ногиронлар ва кексалар учун дори-дармонлар ва махсус мақсадлардаги товарларга пулни счёт билан тўлаш, шаҳар ва шаҳар атрофидаги транспортлардан фойдаланиш учун имтиёзлар ва бошқа шу кабилардир).

Бешинчидан эса, ижтимоий соҳа муассасаларида (касалхоналарда, интернатларда, қариялар учун уйларда, мактабгача тарбия ва бошқа муассасаларда) фуқаролар таъминотининг янада юқори нормативларини янги нархларга тўғрилаб жорий этиш тавсия қилинади.

Бу агар ҳозир касалхонада бир беморнинг овқатланиши учун 70 тийиндан 1 сўм 20 тийингача, дори-дармонга 80 тийиндан 2 сўмгача сарфлаётган бўлсак, нархларнинг ошиши муносабати билан бу фарқни сметага киритиб марказлаштирган тартибда бюджетдан Соғлиқни сақлаш вазирлигига, Ижтимоий таъминот вазирлигига, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигига ва Халқ таълими вазирлигига тўлаймиз, деган гап. Сиз, ҳурматли депутатлар, буни ўз сайловчиларингизга тўғри тушунтириб беришларингиз керак. Боғчада бир болага қарашга аввалгидек 20 сўм эмас, балки эндиликда деярли 200 сўм сарфланади, қўшимча харажатларни давлат ўз зиммасига олади. Буларнинг барчаси жумҳурият ҳукуматининг халқ эҳтиёжларини қондириш йўлида қилаётган ғамхўрлигидир.

Кўрсатиб ўтилган принципларин амалга ошириш мақсадида ҳукумат қуйидаги чора-тадбирларни сизларнинг кўриб чиқишингиз учун тавсия этади:

Биринчидан, иш ҳақи, пенсиялар, нафақалар, стипендияларнинг энг кам миқдорларини уларнинг энг кам ва ундан кейинги даражалари ўртасидаги нисбатларини тегишли равишда ўзгартирган ҳолда ошириш.

Шу муносабат билан сизларнинг кўриб чиқишингиз учун жумҳуриятда энг кам иш ҳақи миқдорини 100 сўм қилиб белгилаш тўғрисидаги таклиф киритилади. Бу эса 320 мингдан кўпроқ кишининг реал даромадини кўпайтириш имконини беради.

Иккинчидан, корхоналар ва ташкилотлар, жумладан, халқ таълими, фан, маданият, соғлиқни сақлаш ва ижтимоий таъминот системаси ходимлари иш ҳақини ошириш, уларнинг тариф ставкалари ва окладларини қайта кўриб чиқиш, шунингдек, пенсияларни, стипендияларни, нафақаларни ва бошқа ижтимоий тўловларни кўпайтириш; биринчи навбатдаги чора-тадбирлар қаторида иш ҳақи миқдори 150 сўмдан ошмайдиган ишловчиларнинг барча оклад ва ставкаларини 15 сўмга кўпайтириш таклиф қилинмоқда.

Агар, айтайлик, бир кишининг оклади миқдорини 100 сўмгача етказсак, 101 сўм оладиган иккинчи бир кишининг иш ҳақи ўзгармасдан қолса, адолатдан бўлмайди. Шу сабабли ким 100 сўм олган бўлса 115 сўмгача, ким 105 сўм олган бўлса 120 сўмга ошириш, 145 сўм маош олганга 5 сўм қўшиб бериш ва унинг иш ҳақини 150 сўмгача етказиш таклиф қилинмоқда.

Учинчидан, иш ҳақининг солиқ солинмайдиган энг кам даражасини кўтариш ва фуқароларнинг даромад солиғи шкаласини қайта кўриб чиқиш.

Ҳар ойда 150 сўмгача иш ҳақи оладиган барча ишчи ва хизматчиларни даромад солиғи тўлашдан тўлиқ озод қилиш таклифи киритилмоқда. Бу 2 миллионга яқин кишига анчагина миқдорда қўшимча иш ҳақи олиш имконини беради. Илгари Андижон, Наманган, Фарғона вилоятлари халқ депутатлари билан бўлган учрашувларда 200 сўмлик окладдан солиқ олмаслик таклифи киритилган эди. Лекин бунинг учун жумҳуриятда ҳозирча маблағ етарли эмас.

Бозор иқтисодиётига ўтиш объектив равишда жамиятнинг ижтимоий табақаланишига олиб келади. Давлатнинг роли эса аҳолининг кам таъминланган қатламларини ҳар томонлама қўллаб-қувватлашдан, уларни ўртача турмуш даражасига етказишдан иборатдир.

Президент айтиб ўтганидек, биз биринчи навбатда энг кам окладлар миқдорини оширишимиз керак. Жумҳуриятимизда окладлар миқдори ўртасидаги фарқ жуда катта — 1200—1500 сўмгача боради.

Ўзлари учун 2—2,5 минг сўмгача маош тасдиқлаб олган қўшма корхоналар, кооперативлар кўпайиб кетган. Бозор иқтисодиётига ўтар эканмиз, бундай табақаланиш пайдо бўлаверади, яъни камбағал, ўртаҳол, бой, ўзига тўқ деган тушунчалар келиб чиқади. Бизнинг вазифамиз, ҳукуматнинг вазифаси бу окладлар ўртасидаги фарқни камайтиришдан иборатдир.

Шу сабабли янги чакана нархларнинг жорий этилиши муносабати билан аҳолига компенсация бериш икки йўналиш бўйича амалга оширилади: булар меҳнаткашларнинг кам иш ҳақи оладиган тоифаси даромадларини ошириш ва озиқ-овқат маҳсулотлари ҳамда кундалик эҳтиёж товарларининг қимматлашуви туфайли барча аҳолига мутлақ компенсациялар беришдир.

Биз корхоналар ва ташкилотлардан фойдага солиқлар ставкасини 45 фоиздан 38 фоизгача камайтиришга катта умид боғламоқдамиз. Шундан 20 фоизи жумҳурият бюджетига ўтказилади. Бу корхоналарга ва ташкилотларга тежалган маблағни ишловчиларнинг иш ҳақини оширишга сарфлаш имконини беради.

Жумҳурият суверенитетини кўрсатувчи жиддий нуқта шундаки, унинг ўзи 1990 йилда аҳолининг давлат ресурсларидан ҳақиқатда қанча товарлар истеъмол қилганлиги ва хизматлардан фойдаланганлигидан келиб чиқиб, миллий, демографик ва маҳаллий хусусиятларни, истеъмол структурасини ҳисобга олган ҳолда компенсация тўловларининг аниқ тартибини белгилайди.

Бу амалда нимани англатади? Масалан, умуман мамлакат бўйича ноннинг нархи уч баравар ошади. Лекин биз жумҳуриятда нон, ун ва макарон маҳсулотларининг нархини оширмаймиз. Нон аҳолимизнинг овқатланиш рационида энг асосий маҳсулот ҳисобланади. Биз сиёсий мулоҳазаларга ҳам бориб шундай қиламиз. Бундан ташқари биз жумҳуриятимизнинг демографик хусусиятларидан келиб чиқамиз. Ҳар бир ишловчининг қарамоғида 5—6, қишлоқ жойларда 7—8 киши бор.

Компенсация тўловлари ҳажмларини белгилаш принциплари қандай?

Эҳтиёжлар рўйхатига «истеъмол дастурхони» деб аталувчи рўйхат асос қилиб олинган. Унга фақат озиқ-овқат маҳсулотларигина эмас, балки дори-дармонлар, кийим-кечак, пойафзал, транспорт харажатлари ва бошқа шу кабилар киради. У ҳақиқий ва норматив маълумотлар бўйича ҳисоблаб чиқилган. Масалан, болаларнинг овқатланишига нисбатан уларнинг тўлақонли ривожланишини таъминлайдиган рационал нормалардан, катта ёшдагилар учун уларнинг ҳақиқий истеъмолидан фойдаланилади. Бугунги кунда у 106 сўмни ташкил этади, бизнинг ҳисоб-китобларимиз бўйича камида 136 сўмни ташкил этиши керак.

Пул устамаси ҳар бир ишловчи учун, эгаллаб турган лавозимидан ва оладиган маошидан, оилавий аҳволидан қатъий назар, ҳаммага баббаравар берилади. Табақалаштирилган коэффициентларга мувофиқ компенсация суммаси чақалоқдан тортиб пенсионергача — ижтимоий гуруҳлар бўйича ҳар бир кишига ҳисоблаб чиқилган.

Табиийки шундай савол туғилади: қандай ҳисоб-китоблар бор, ким қанча олади, нархлар қанчага ошади? Бундай ахборот ҳали йўқ. Биз, энг аввало, мен айтган принциплар ва йўналишларни тасдиқлаб олишимиз керак.

Энг асосийси — аҳолининг ҳеч бир тоифаси четда қолмасин.

Озиқ-овқат, саноат моллари ва хизматларга янги чакана нархлар жорий этилиши ҳисобига компенсация олувчилар ҳаммаси бўлиб 20 миллион кишини ташкил этади.

Шу жумладан:

5 млн. 61 минг — ишчи, хизматчи ва иш билан банд бўлганларнинг бошқа тоифалари;

2 млн. 400 минг — қишлоқ хўжалигида банд бўлган колхозчилар, совхозларнинг ишчи-хизматчилари;

1 млн. 821 минг — пенсионерлар, ногиронлар (ишламайдиганлар);

4 млн. 462 минг — 6 ёшгача бўлган болалар;

4 млн. 786 минг — умумтаълим мактабларининг ўқувчилари, барча турдаги интернатлар билан бирга (ёки 6—16 ёш);

360 минг — олий ўқув юртларининг кундузи ўқийдиган талабалари, техникумларнинг ўқувчилари;

258 минг — ҳунар-техника билим юртларининг кундузи ўқийдиган ўқувчилари;

800 минг — уйида болаларига қарайдиган аёллар;

Жумҳурият ҳукумати компенсация тўловлари миқдорини ошириш учун қўшимча манбаларни қидириб топишни давом эттирмоқда ва турмуш даражасининг, айниқса аҳолининг кам пул оладиган табақаси турмуш даражасининг пасайиб кетишига йўл қўймаслик учун, янги чакана нархларга ўтишнинг бу мураккаб жараёнини енгиллаштириш учун ўзига боғлиқ ҳамма ишни қилади.

Шу билан бир қаторда ишловчиларнинг меҳнат улушига рағбатлантирувчи таъсирни сақлаб қолиш учун, хўжалик ҳисобидаги корхоналар, совхозлар ва колхозларнинг раҳбарларига ўз жамоаларининг ходимларига ижтимоий ривожланиш фонди маблағлари ҳисобидан компенсация тўловларини ошириш ҳуқуқини бериш назарда тутилмоқда. Бугунги кунда банкларнинг маълумотига кўра бу модда бўйича ҳисобларда салкам 3 миллиард сўм мавжуд. Уларни беҳаракат ушлаб туриш нима учун керак? Ҳеч бўлмаганда бу сумманинг учдан бирини компенсация учун фойдаланиш керак. Ахир улар мазкур корхоналар ишчиларининг меҳнати билан вужудга келган ва бу пулларни халққа бериш лозим. Ижтимоий ривожланиш фондидан, давлат кўрсатаётганига нисбатан кўпроқ миқдорда компенсация учун маблағ ажратилса, мақсадга мувофиқ бўларди. Буларнинг ҳаммаси халқнинг турмуш даражасига баракали таъсир қилади.

Ўртача оиланинг оилавий бюджети зарар кўрмаслиги ва аҳолининг кам иш ҳақи оладиган тоифалари манфаатлари энг кўп даражада ҳисобга олиниши учун озиқ-овқат маҳсулотлари, дори-дармонлар ва кўплаб кундалик эҳтиёж молларининг қимматлашуви эвазига тўла компенсация тўлаш назарда тутилмоқда.

Сизга таклиф этилаётган чоралар комплексини ишлаб чиқиш мобайнида биз янги чакана нархларни жорий қилиб бўлган ва уларни жорий қилмоқчи бўлаётган бошқа жумҳуриятларнинг тажрибасини ўргандик. Биз тажрибани таҳлил эта туриб, шунга ишонч ҳосил қилдикки, бошқа жумҳуриятларда ишлаб чиқилган бу дастурларнинг бирортасини ҳам кўр-кўрона бизнинг шароитларимизга татбиқ этиб бўлмайди, чунки ижтимоий тузилишда ҳам, истеъмол соҳасида ҳам биздаги турмуш тарзи, демографик ва миллий хусусиятлар бутунлай бошқачадир.

Биринчидан, Болтиқбўйи жумҳуриятларида, Украина, Белоруссияда бюджет тақчиллиги йўқ, улардаги ишлаб чиқаришнинг структураси зарур маҳсулотнинг катта қисмини жумҳуриятнинг ўзида ишлаб чиқаришга имкон беради. Бошқа томондан биз Литвада юз берган сингари вазиятнинг мураккаблашувига олиб келиши мумкин бўлган хатоларга йўл қўймасликка ҳаракат қилдик. У ерда иш ҳақини тенгма-тенг кўтаришди, аммо янги ўсиб борувчи солиқ солиш системаси бўйича солиқлар кескин кўпайишини ҳисобга олишмади ва бунинг оқибатида кишилар компенсациянинг катта қисмидан маҳрум бўлишди.

Масалан, Украинада киши бошига 110 сўмдан 175 сўмгача даромад тўғри келадиган оилаларга чакана нархлар ошиши миқдорининг атиги 50 фоизига компенсация бериш назарда тутилади. Биз жумҳуриятда оилаларимизнинг бюджетига бундай зиён етказишга йўл қўйишимиз мумкин эмас. Шунинг учун биз ўз дастуримизни ишлаб чиқдик.

Ўзбекистон ССР Президенти бир неча марта, шу жумладан, Иттифоқ Федерацияси Кенгашидан тортиб, то депутатлар ҳузурида сўзга чиққанда ҳам, агар нарх-наво ислоҳоти муқаррар бўлса, таъкидлаган ҳолда, компенсация тўлашнинг ишончли воситалари ва манбалари яратилмагунгача чакана нархларни оширишга доир биророта ҳам ҳужжатга имзо чекмаслигини таъкидлаб ўтди.

Жумҳурият Олий Кенгаши биз ишлаб чиққан компенсация бериш механизмини тасдиқламагунича нарх-навони оширмаймиз.

Бугунги кунда ҳам нархларда мавжуд бўлган камчиликлар муносабати билан жумҳурият ҳукумати иқтисодиёт органлари, вазирликлар ва идоралар, маҳаллий кенгашларнинг ижроия комитетлари билан биргаликда мураккаб молиявий аҳволга тушиб қолган корхоналарни қўллаб-қувватлаш учун ресурсларни қидириб топмоқда. Халқ депутатлари кенгашлари томонидан жойларда озиқ-овқат маҳсулотларини ва кундалик эҳтиёж молларини тўғри тақсимлаш бўйича бу масалаларда бузилишлар ва суиистеъмоллар эҳтимолини истисно қиладиган тайёргарлик ишлари олиб борилмоқда.

Асосий халқ истеъмоли молларига чакана нархларни тартибга солиш чора-тадбирларини кўрар эканмиз, бизнинг назаримизда ҳаётий муҳим аҳамиятга эга бўлган кундалик эҳтиёж молларига, айниқса озиқ-овқатга нархлар ошган тақдирда тўла компенсация берилмоғи керак. Уларнинг нархи давлат назорати остида бўлмоғи лозим.

Гўшт ва сут маҳсулотларига, тухум, ёрма, макарон, қанд-шакар, туз, чой, кенг истеъмол қилинадиган балиқ маҳсулотлари, ўсимлик ёғи ва маргариннинг нархлари марказлашган тартибда тасдиқланади.

Қолган бошқа товарларнинг ҳаммасига энди нарх ҳам шартнома, ҳам талаб ва таклиф асосида белгиланади. Эркин нархлар бўйича сотиладиган молларнинг рўйхатини кенгайтириш назарда тутилмоқда. Уларнинг товар оборотидаги салмоғи 20—25 фоизни ташкил этади. Бу деган сўз товарларнинг тўртдан бир қисми эркин нархда, яъни оширилган нархда сотилади.

Кейинчалик, бозорнинг барқарорлашиб боришига, талаб ва эҳтиёж нисбатига эришиб борилган сари эркин ва бошқариладиган нархлар бўйича сотиладиган моллар доираси кенгайиб боради. Келажакда, бозор барқарорлашиб борган сайин халқнинг турмуш даражасини таъминлашда муҳим роль ўйнайдиган қатъий прейскурант нархларининг 20—25 фоизи давлат ихтиёрида бўлади.

Ҳурматли халқ депутатлари!

Аҳолини ижтимоий ҳимоя этишнинг юқорида баён этилган масалалари нарх белгилаш системасини бошқариш зарурлиги шароитида Ўзбекистон ССРнинг 1991 йилги бюджетини шакллантиришга янгича ёндашишни ва жумҳурият Олий Кенгашининг III сессияси томонидан маъқулланган параметрларни қайта кўриб чиқишни талаб қилди.

Бунга бюджетни шакллантириш принциплари ҳақидаги декларация ёрдам берди, унда Ўзбекистон ССР ўз ҳудудидан келиб тушувчи барча даромадларни тўлалигича ўзи тасарруф қилиши, ўз бюджетини мустақил ишлаб чиқиши ва тасдиқлаши, ўз солиқ сиёсатини шакллантириши ва амалга ошириши назарда тутилган эди. Бу сизга тақдим этилаётган лойиҳада нарх белгилашнинг бўлғуси ислоҳотидан келиб чиққан ҳолда аҳолининг турмуш даражасини сақлаб қолишга ва имкониятлар даражасида жумҳуриятнинг ижтимоий имкониятларини қондиришга қаратилган компенсация харажатларини аниқроқ белгилаш имконини берди.

Бюджет лойиҳасида ижтимоий-маданий тадбирларни маблағ билан таъминлаш учун ажратиладиган пулларни ўтган йилдагига нисбатан 1,5 баравар кўпайтириш назарда тутилади, халқ хўжалигини маблағ билан таъминлаш харажатлари эса 2,7 баравар ошади.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг ўтган сессиясида маъқулланган асосий параметрлар бюджетни шакллантиришга принцип жиҳатидан янги нуқтаи назардан ёндашиш имконини берди. Маълумки, илгари жумҳурият бюджети гўёки халқ хўжалиги планининг ҳосила қисми ҳисобланар эди. Марказнинг амрини бажаришдан қочишга интилаётган ва ҳажмларни шакллантиришда хўжаликларнинг, корхоналарнинг, вазирликларнинг ўзига катта мустақиллик берилаётган ҳозирги вақтда бюджет барча ривожланган мамлакатларда бўлгани сингари нормал ҳаёт фаолиятини таъминловчи асосий воситага айланади.

Муҳокама этилаётган лойиҳанинг яна бир ўзига хос хусусияти шундаки, уни ишлаб чиқишда дастлаб аҳолининг талаб ва эҳтиёжлари унинг ижтимоий ҳимояланганлиги белгиланди ва шу сабабли биринчи навбатда ижтимоий-маданий тадбирларни ва илм-фанни маблағ билан таъминлаш назарда тутилди.

Мана шундан кейин уларни қоплаш манбаларини қидириб топиш бўйича аниқ ишлар бошланди.

Бюджетнинг асосий кўрсаткичлари сизларга тарқатилганлигини ҳисобга олиб, унинг айрим ўзига хос асосий хусусиятлари тўғрисида тўхтаб ўтишга ижозат беринг.

Бу, биринчи навбатда, унинг харажатлар қисмининг кескин ошишида намоён бўлган, ўтган йилга нисбатан харажатлар 2 баравардан кўп ошади.

Ижтимоий-маданий тадбирларни маблағ билан таъминлашга 9 миллиард сўмдан ортиқ ҳажмда пул ажратиш мўлжалланмоқда ёки бу 2,9 миллиард сўм кўп дегани. Бу маблағнинг 1,9 миллиард сўми халқ таълимига, салкам 1 миллиард сўми соғлиқни сақлаш, маданият, фан, жисмоний тарбия ва спортга қўшимча ажратилади. Бу кўпайиш ушбу тармоқлар ходимларининг иш ҳақи янада оширилиши билан боғлиқдир. Стипендиялар, нафақалар ва бошқа тўловларнинг ошиши ҳам мана шунга киради. Ижтимоий-маданий муассасаларга эндиликда асбоб-ускуна, инвентар олиш, капитал ремонт ўтказиш ва бошқалар билан боғлиқ нархларнинг ошиши харажатлари ҳам компенсация қилинади.

Бу йил кам таъминланган ва жон бошига иккита энг кам иш ҳақи миқдоридан оз даромад олувчи оилаларда болаларнинг ҳаёти, моддий шароитларини яхшилаш учун бюджет томонидан 1 миллиард сўмдан ортиқ пул ажратиш мўлжалланган. Бундай оилаларда бир болага нафақанинг ўртача суммаси ўтган йилдагига нисбатан қарийб 2 баравар ошади.

Халқ хўжалигини маблағ билан таъминлаш харажатларини 8,6 миллиард сўмга кўпайтириш назарда тутилмоқда. Бу, аввало, истеъмол қилинадиган озиқ-овқат маҳсулотлари ва қишлоқ хўжалиги хом ашёси нархларидаги фарқларни қоплаш билан боғлиқдир. Бу йилдан бошлаб жумҳуриятда ишлаб чиқариладиган ва олиб келинадиган маҳсулотларга нисбатан жумҳурият бюджети ҳисобидан амалга оширилади. Агар шу мақсадга ўтган йили жумҳурият бюджетидан 1,8 миллиард сўм йўналтирилган бўлса, 1991 йилда эса бу сумма 8 миллиард сўмгача кўпаяди.

Буларнинг ҳаммасини таъминлаш учун бюджетнинг даромадлар қисмига бир қатор мутлақо янги моддалар, даромадлар ва тушумлар киритилди.

Мен бир масалага алоҳида тўхталиб ўтишни истардим. Сизларга маълумки, ишнинг дастлабки кунлариданоқ жумҳуриятнинг бутун раҳбарияти томонидан ижтимоий адолат принципини тиклаш учун кураш бошланди. Бу, аввало, шунда намоён бўладики, агар Ўзбекистон ўз ихтиёридан ташқари мамлакатнинг хом ашё манбаига айланиб қолган ва асоссиз равишда ўз бойликларини паст нархларда сотишга мажбур бўлиб келган бўлса, эндиликда у мазкур хом ашёдан унинг ҳудудидан ташқарида тайёрланган маҳсулотдан ҳосил бўлувчи даромадларнинг бир қисмини олиш ҳуқуқига эришди.

Бу кошонадаги ва бошқа минбарлардан, ҳатто Кремлнинг Съездлар саройи минбаридан бизга ўзимизнинг ҳудудимиздан чиқаётган бойликларимиздан қонуний ҳиссамизни қайтариш тўғрисидаги талаблар неча марта янгради.

Мана энди, ҳурматли ўртоқлар, сизларга шуни маълум қилишимиз мумкин, жумҳурият Президентининг, Иттифоқ ва жумҳурият халқ депутатларининг куч-ғайрати туфайли иттифоқ органлари билан жумҳурият ташқарисига етказиб бериладиган хом ашё ресурсларидан тайёрланиб, бошқа ҳудудларда ҳосил бўладиган даромадларни жумҳурият бюджетига ўтказиш масаласи ҳал этилди. Жорий йилда улар 10,7 миллиард сўм миқдорида белгиланди.

Бундан ташқари савдо солиғи, меҳнат ҳақи фондларидан 11 фоизли ажратмалар, 20 фоизли амортизация ажратмалари, ер солиғи ва бошқалар жорий қилинади. Яна такрорлайман: компенсацияларни мана шу 10,7 миллиард сўм ва бошқалар ҳисобига топаяпмиз, ўртоқлар.

(Давоми 3-бетда).

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг навбатдан ташқари тўртинчи сессияси

НАРХЛАРНИ БОШҚАРИШ ТАРТИБЛАРИ ВА ЎЗБЕКИСТОН ССРНИНГ 1991 ЙИЛГИ ДАВЛАТ БЮДЖЕТИ ҲАҚИДА

(Давоми. Боши 2-бетда).

Умуман олганда эса жорий этилаётган янги солиқлар ва даромадлар жумҳурият бюджетига 15,2 миллиард сўмдан зиёд маблағ тушишини таъминлайди.

Бюджет даромад қисмининг қолган 8,5 миллиард сўми солинадиган солиқларнинг (фойдадан, оборотдан, аҳолидан, транспорт воситалари эгаларидан олинадиган солиқлар ва ҳ. к.) амалдаги системаси тушумлари ҳисобига қопланади.

Шуни қайд этиш зарурки, айрим халқ депутатлари, деҳқончилик-саноат мажмуи хўжаликларининг раҳбарлари билан учрашувларда, Вазирлар маҳкамаси мажлисларида бюджет лойиҳаси муҳокама қилинганда, солиқларнинг тўртта янги хили, айниқса, ер солиғининг жорий этилиши қишлоқ хўжалиги корхоналари тўловларининг анча кўпайишига олиб келади, деган таклиф ва шубҳалар айтилди.

Бироқ бу ўртоқларга шуни эслатиб қўймоқчиманки, қишлоқ хўжалиги корхоналари учун ушбу тўловларни қоплашнинг асосий манбаи қишлоқ хўжалиги корхоналари томонидан ишлаб чиқарилган маҳсулотнинг ҳам харид, ҳам чакана нархлари ошишидан, шартномавий нархларни кенг қўллашдан, шунингдек, уларга маълум имтиёзлар системасини белгилашдан олинадиган қўшимча даромадлардир. Шу ўринда бюджет қишлоқ хўжалигиданми ёки қишлоқ хўжалиги бюджетданми кўп пул олаётганлигини тарозининг икки палласига қўйиб, ким-кимдан кўп пул олаётганлигини аниқлаб олайлик.

Қишлоқ хўжалигидан олинадиган солиқларни кўпайтириш ҳисобига бюджет тўлдирилади, деб ўйлашдан аввал, деҳқончилик-саноат мажмуи ана шу бюджетдан қанча олишини ўйлаб кўриш ва таққослаш ўринлидир. Агар деҳқончилик-саноат мажмуидан олинадиган солиқларнинг ҳамма миқдори бу йил салкам 700 миллион сўмни ташкил этадиган бўлса, уни ривожлантиришга эса 4,4 миллиард сўм миқдорида ажратиш режалаштирилмоқда. Шундан 1,677 миллиард сўми мактаблар, уй-жойлар, болалар боғчалари, турли қишлоқ хўжалиги объектлари ва корхоналари қуришга йўналтирилади. Сизга маълумки, бизнинг шароитимизда қишлоқ хўжалигини ривожлантиришни сувсиз тасаввур қилиб бўлмайди. Биз ҳозир сув омборларини, каналларни қуришга кеттан харажатларни ҳисоблаётганимиз йўқ. Гап зовурлардан, каналлардан, ариқлардан сув хўжалиги ташкилотлари орқали фойдаланиш ҳақида кетмоқда, бу харажатларнинг ўзига 322 миллион сўм бераяпмиз.

Мазкур масала Олий Кенгаш Раёсатида, комитетлар ва комиссияларда кўриб чиқилди. Деҳқончилик-саноат мажмуида ишлаётган ўртоқлар «биздан катта солиқлар олинмоқда» дейишаяпти.

Қани энди бир фикрлашиб олайлик. Тарозининг қайси палласи салмоқли — қишлоқ хўжалигидан олинадиган 700 миллион сўм солиқми ёки бюджетдан қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини ривожлантиришига, қишлоқ аҳолисининг турмуш даражасини кўтаришга ажратиладиган 4,4 миллиард сўмми?

Яна бир карра эслатиб ўтишни истайман: қишлоқ меҳнаткашларининг эмас, балки айрим раҳбарларнинг айби билан ва нарх-навони белгилашдаги камчиликлар туфайли қишлоқдаги кўпгина корхоналар, колхозлар ва совхозларнинг рентабеллиги паст бўлди ҳамда улар қарздор бўлиб қолдилар. Энди уларнинг рентабеллигини оширамиз.

Бундан ташқари биз зарар кўриб ишлайдиган ва паст рентабелли хўжаликларнинг қарзидан кечишга ўтган йили 3,7 миллиард сўм сарфлаганимизни ҳам эсдан чиқармаслигимиз керак.

Энди ўзларинг айтинглар: қишлоқ хўжалигини ривожлантиришга қайси давлат шунчалик ёрдам кўрсатади? Деҳқончилик-саноат мажмуи ходимлари буни эсда тутишлари керак.

Ўртоқлар!

Кўриб турибсизки, биз онгли равишда жуда кўп харажатларга йўл қўйдик. Фақат меҳнаткашларнинг манфаатларини ҳимоя қилиш ва уларнинг эҳтиёжларини қондириш учун шундай йўл тутишга мажбур бўлдик. Шу муносабат билан барча куч-ғайратларимизга қарамасдан бюджетда дефицит, яъни етишмовчилик бўлмаслигигига эриша олмадик. У таклиф қилинаётган лойиҳада 1,9 миллиард сўм ёки 7,48 фоиз ҳажмида назарда тутилган. Шу билан бирга таққослаш учун шуни айтиш мумкинки, бюджетимиздаги тақчиллик бошқа иттифоқдош жумҳуриятлардагига қараганда камдир ва ўртача иттифоқ даражасидан 1,5 фоиз пастдир.

Бундай аҳвол сизу бизга халқ хўжалиги тармоқларида ишлаб чиқариш ҳажмларини ўстиришни ва мавжуд бюджет дефицитини қоплаш бўйича барча чора-тадбирларни амалга ошириш асосида ички резервларни қидириб топиш ва сафарбар қилиш юзасидан катта жавобгарлик юклайди.

1991 йилги жумҳурият бюджетининг лойиҳасини ва нархларни янгича бошқариш принципларини тасдиқлаш учун тақдим қила туриб, Ўзбекистон меҳнаткашлари сайлаган халқ вакиллари ёрдамида, жамиятдаги барча илғор кучларнинг жипслиги асосида яна бир синовдан шараф билан ўта оламиз ҳамда бозорга кириш шароитларида аҳолини ижтимоий ҳимоя қилишни, иқтисодиётдаги танглики тезроқ бартараф этишни таъминлай оламиз, деб сизларни ишонтиришга рухсат бергайсиз.

ҲАР КИМ ТОР ДОИРАДА ЎЙЛАМАСДАН, УМУМИЙ МАНФААТНИ КЎЗЛАСА...

(Давоми. Боши 1-бетда).

ташкил қилди ёки киши бошига юз сўмдан тушди. Мана сизга асл манзара!

Иккинчидан, нарх-наво ошириладиган бўлса, бу тадбирни қўшни республикалар билан келишилган ҳолда рўёбга чиқариш мақсадга мувофиқдир. Чунки борди-келди, олди-берди давом этиши муқаррар. Айни пайтда гўшт ва сут маҳсулотларининг нархи кўтарилди. Мен маҳсулот нархларини муқим сақлаш керак деб ҳисоблайман.

Учинчидан, республика бюджети ҳақидаги қарор лойиҳасини маъқуллаш билан бирга Сурхондарё вилояти республика чегарасида жойлашганлигини, кўпгина ижтимоий масалаларда, саноат маҳсулотлари ишлаб чиқаришда орқада қолганлигимизни назарда тутишни сўрайман.

Халқ депутатлари Жалолқудуқ район кенгашининг раиси, район партия комитетининг биринчи котиби Мухтор ОЛИМОВ. Мавжуд иқтисодий вазият бундан буён бюджет маблағларини индустрлашмаган қишлоқларга саноат қурилиши, кадрлар тайёрлаш, истеъмол бозоридаги танглики юмшатиш мақсадида хом ашёмизни товар маҳсулотга айлантириш мақсадида кўпроқ ажратишни тақозо қилмоқда. Жамият келажаги учун катта аҳамиятга молик бўлган халқ таълими эҳтиёжларини янада тўлароқ қондиришга эришмоқ лозим. Ҳозирги иқтисодий ҳаёт бюджетларининг даромад қисмини кўпайтириш мақсадида жамики резервларни ишга солишни тақозо қилади. Масалан, республикамизда ички давлат заёмларини чиқариш, саноат корхоналарининг акцияларини тарқатиш масалаларини ҳам ўйлаб кўрсак фойдадан ҳоли бўлмасди. Чет элга доимий яшаш учун кетаётганларга сўмларга, тижорат нархида валюта алмаштиришдан ҳам маълум даражада фойда кўриш мумкин.

Бюджетларнинг даромад қисмини кўпайтиришда назорат-тафтиш ва солиқ инспекциялари алоҳида ўрин тутишади. Шунинг учун ҳам уларнинг олдига қўйиладиган талабларни кучайтириш, солиқ инспекцияларн фаолиятига тезроқ аниқлик киритиш лозим.

Нотиқ бюджет харажатларини камайтириш резервлари ҳам мавжудлигини таъкидлади. Республикамизда бошқарув маҳкамаларини бюджет ҳисобидан маблағ билан таъминлаш кейинги вақтларда 2,5—3 баравар ошиб кетди. Бугун муҳокама этилаётган лойиҳа ҳам шуни кўрсатиб турибди. Фикримча, бундай харажатларни анчайин камайтириш мумкин.

Ўтган йили Уш ва Андижон воқеалари муносабати билан ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларига сарфланган маблағнинг бир қисмини маҳаллий бюджетдан қоплаш иложи бўлмади. Шуни эътиборга олиб, имконият туғилиб қоладиган бўлса, Молия вазирлиги бу муаммони ижобий ҳал қилишини сўрардик. Нарх-навони такомиллаштириш, аҳолини ижтимоий жиҳатдан муҳофаза қилиш билан боғлиқ муаммоларни, саноат корхоналари кўраётган зарарни қоплаш масаласини атрофлича кўриб чиқиш лозим.

Халқ депутатлари Фарғона вилоят кенгаши ижроия комитети раисининг биринчи ўринбосари А. Н. ВОЗНЕНКО. Бугун муҳокама этилаётган масалалар бўйича чиқариладиган қарорларни минглаб сайловчиларимиз кутмоқдалар. Бир гапни очиқ айтай: кимгадир бозор иқтисодиётига ўтиш зарур келганлигини ўйлаб-ўйлаб ҳамон ўйимнинг охирига етолмайман. Мол-маҳсулотнинг ўзи йўқ экан, қанақа бозор бўлиши мумкин?! Майли, бозорга ўтилди дейлик. Энди ҳозирги ғоят мураккаб вазиятдан муносиб тарзда чиқиб олиш йўлларини қидирмоқ зарур.

Оддий битта йўл бор: ҳеч қанақа чора кўрмасдан, оқимга қараб оқиш ва ўз-ўзидан ўсиб бораётган нархларга узлуксиз тузатишлар киритиш билан чекланиш... Мазкур йўл яқин орада ҳалокатга олиб келади. Афсуски, кўплар ана шу йўлдан бораётганликларини кўриб турибман. Мол-маҳсулотнинг у ёки бу турига ҳоким сифатида баъзи шахслар шунақа нархларни қўйишмоқдаки, бунақасига ҳеч қанақа иқтисодий қонун дош беролмайди. Иложсизлик оқибатида шундай «сотувчи»лар билан олди-берди қилишга мажбурсиз. Айтмоқчиманки, бу йўлдан қайтиш учун қўлимиздан келган ҳамма чораларни кўрмоғимиз зарур. Хўш, қанақа йўлдан борайлик? Вице-президентнинг маърузасида камтикни тўлдириш тартиботини қўллаш таклиф этилди. Ҳаммаёқ тешилиб ўтгандан сўнг маблағни қаердан олиш мумкин? Бюджетдаги танқисликнинг ўзи 1,9 миллиард сўмни ёки 7,48 фоизни ташкил этади.

Техника тараққиёти, янги технологияни, яъни жаҳон стандартига тенглашадиганини жорий этиш ҳақида бирор оғиз сўз йўқ. Айрим корхоналарда асосий фондларнинг ҳаммаси ярамай қолган бир шароитда шундай қилиб турибмиз-а. Биз мутлақо бошқа сифатларга эга бўлган мутахассислар тайёрлаш чораларини кўришимиз керак. Интизомни мустаҳкамлаш, зарар келтирувчи ишлаб чиқаришни ёпиб қўйиш лозим эмасмикин? Бепул болалар боғчалари, институтга корхона ҳисобидан ўқишга юбориш, профилакторийлар, санаторийлар, дам олиш уйларида текин хизмат кўрсатиш, пулсиз зиёфатлар — буларнинг бари бюджет елкасидаги ортиқча юклардир. Биз ана шу масалаларнинг ҳаммасида бор ҳақиқатни сайловчиларга айтмоғимиз лозим.

Гулистон паррандачилик корхонасининг директори Сервер АБЛЯЕВ. Келинг, иқтисодиётимиз тараққиётида рўй бераётган структуравий ўзгаришларнинг баъзи жиҳатларини олиб қарайлик. Масалан, чакана нархларни қайта қараб чиқишга муносабатлар, шартномавий нархлар салмоғининг ошаётгани. Бундан кўзланган мақсад ишлаб чиқариш харажатларини мувофиқлаштириш ва рентабелликка эришишдан иборат эди. Буни тушунса бўлади. Бироқ айрим меҳнат жамоаларида ишлаб чиқарилаётган хом ашё, мол-маҳсулотлар нархини кўтариш йўли тутилмоқда.

Мисоллар келтирамай. Янгиердаги тикувчилик-атторлик фабрикаси, Бухоро ва Андижон ип-газлама бирлашмаларидан олинаётган газмол нархининг оширилиши оқибатида 130 минг сўмдан кўпроқ, «Чевар» жамияти Бухоро ип-газлама бирлашмасидан оладиган газламадан 290 минг сўм зарар кўрди. Қарангки, бунинг оқибатида кўрпа жилдлари 35 сўмга, чойшаб 14 сўмга, ёстиқ жилди эса 7 сўм 50 тийинга кўтарилди.

Ўртоқ Абляев сўзини давом эттириб бундай деди: ҳар бир маданий жамият учун бозорга ўтиш зарурат эканлиги таъкидланмоқда. Лекин бунда яшириниб ётган корчалонларнинг бош кўтаришлари хавф солаётганлигини унутмаслик керак. Бундайлар ўзгаларнинг меҳнатидан фойдаланган ҳолда ғайриқонуний равишда бойиб бормоқдалар. Меҳнаткашлар оммаси эса турмуш даражасининг тобора тушаётганлигининг яққол сезаяпти. Фикримча, бозор деганимиз кишиларга, биринчи навбатда меҳнат жамоаларига иқтисодий озодлик бахш этиши, ишлаб чиқаришга соҳиблик имкониятини яратиб бермоғи лозим. Албатта, бозорга ўтиш даври қийин кечади. Бинобарин, асосий оғирликни давлат ўз елкасига олмоғи шарт. Биз фойдасиз тажрибабозлик ва хатоларга йўл қўйиш билан эмас, ақл-идроки, ҳисоб-китобни ишга солган ҳолда бозорга ўтиш тарафдоримиз.

Президент И. А. Каримовнинг нон ва ун маҳсулотлари нархи оширилмаслиги ҳақидаги азму қарорини қўллаб-қувватлаймиз. Вазирлар маҳкамасининг меҳнаткашларни ижтимоий ҳимоялаш тартиботи вужудга келмасдан туриб харид нархларни оширмаслик ҳақидаги ташаббусини маъқуллаймиз. Шу муносабат билан истеъмол дастурхонига қўйиладиган мол-маҳсулотлар сони ва сифатини белгилаб чиқиш, уларнинг нархларини давлатнинг ўзи йўналтириб туриши зарур, деб ҳисоблаймиз.

Халқ депутатлари Қашқадарё вилоят кенгаши ижроия комитетининг раиси Темир Пўлатович ХИДИРОВ. Биз нима бўлса ҳам аҳолининг турмуш даражаси пасайиб кетишига йўл қўймаслигимиз керак. Бу эса нарх-наво сиёсатини обдон ўйлаб, барча жиҳатларини ҳисобга олган ҳолда илмий-иқтисодий асосда ўтказишни талаб қилади. Корхоналар чиқараётган маҳсулотларининг нархларини ўзбошимчалик билан оширишга чек қўймоқ зарур.

Шундан сўнг нотиқ нарх белгилашни такомилига етказишга доир иккита таклифни ўртага қўйди: биринчиси, республика миқёсидаги озиқ-овқат маҳсулотлари ва саноат молларига чегараси белгиланган нархни жорий қилиш, иккинчиси — маҳаллий хом ашёдан тайёрланадиган халқ истеъмоли ва маҳаллий саноат молларига нарх белгилашни маҳаллий кенгашлар ихтиёрига бериш.

Мамлакатда умумий бозор мавжуд, — деди пировардида Темир Пўлатович. — Унга минтақалар ва республикалар бозорлари туташ идишлардек уланган. Нарх-навони тартибга солишда шундай механизм ишлаб чиқилиши керакки, биздаги маҳсулот нарх-наво қимматроқ жойларга чиқиб кетмасин. Бу жуда қийин масала, чегарани ёпиб бўлмайди, ҳатто ўзимизнинг божхонамизни очсак ҳам маҳсулотнинг чиқиб кетишига тўсқинлик қилолмаймиз. Карточка тартиботидан ҳам фойда йўқ. Демак республика бозорини ҳимоя қилишни комплекс тарзда уюштирмоқ зарур.

Бозор иқтисодиётига ўтишга тайёргарлик жараёнида яхши таъминланмаган аҳолини ижтимоий муҳофаза остига олиш чораларини ўрганиб чиқдик. Бундай оилалар ишчи-хизматчилар тоифасида 60 фоизини, колхозчи оилаларининг 70 фоизини қамраб олади. Кўриниб турибдики, ижтимоий ҳимоялаш механизмини ишга тушириш ниҳоятда мураккаб. Бизда кўпболалик удуми эътиборда тутилиши, 16 ёшгача бўлган болалар кийимларининг нархини ўзгартирмаслик, ўзгартирганда ҳам унинг кемтигини қоплаш лозим.

Вилоят ижроия комитетининг раиси «Маҳаллий ўзини ўзи бошқариш ва маҳаллий хўжаликнинг асосий қоидалари тўғрисида»ги СССР қонунида вилоят ҳудудида жойлашган барча хўжалик субъектлари маҳаллий кенгашлар бюджетига солиқ ва тўловлар тўлашлари шарт, дейилган. Лекин республикада бундай қонун ҳанузгача қабул қилинмагани сабабли «Шўртангаз» ва «Муборакгаз» конлари бошқармалари, Муборак газни қайта ишлаш заводи ўз фойдалари ҳисобидан маҳаллий бюджетга тўловлар ўтказмаяптилар. Шуларни ҳисобга олган ҳолда газни қайта ишловчи бу корхоналар даромад солиғининг 50 фоизини вилоят бюджетига ўтказиш масаласини ҳал этишни сўраймиз. Нотиқнинг фикрича, иттифоққа ва республикаларга бўйсунувчи корхоналарнинг даромад солиғидан маҳаллий бюджетга ўтказиладиган улуш 30 фоиздан 50 фоизга кўтарилиши керак.

Бухоро вилояти партия комитетининг котиби Саида Тешаевна ЖЎРАЕВА. Вилоятимиз маҳаллий бюджети тахминлари 597 миллион сўм миқдорида белгиланган, — деди у. — Бу ўтган йилгидан бир ярим баравар кўп. Бунда Орол муаммолари билан боғлиқ харажатлар қисман ҳисобга олинган.

Эндиликда бошқарувнинг турли даражалари вазифаларини белгилаб олиш, Иттифоқ ва республикага бўйсунувчи корхоналар билан ўзаро муносабатда советларга тегишли ҳуқуқлар бериш фурсати етгандир. Бизга шуниси аёнки, ҳамма ишни марказдан туриб кузатиш ва инсоннинг барча эҳтиёжларини ҳисобга олиш мумкин эмас. Бу иш билан советлар, уларнинг ижроия органлари шуғулланмоқлари лозим. Ҳозирча эса бундай бўлмаяпти.

Нотиқ бугунги кунда савдо, маиший хизмат ва умумий овқатланиш корхоналаридан йигирма бештаси хусусий мулк сифатида одамларга берилганлигини таъкидлади. Уларнинг моддий-техникавий қиммати 6 миллион сўмликдан зиёд. Мазкур корхоналар товар оборотига 7 миллион сўмдан кўпроқ ҳисса қўшадилар, 4,5 миллион сўмлик хизмат кўрсатадилар. Қўшма корхоналар ташкил этиш бўйича ҳам иш олиб борилмоқда. Жумладан, Ўзбекистон ССР Вазирлар маҳкамасидан экологик жиҳатдан соф пахта мойи ва протеини уни ишлаб чиқарадиган Совет-Исроил корхонасини очиш тўғрисида рухсат олинди. Товар биржаси ташкил этилмоқда. Қишлоқларда фермер хўжаликлари кўпаймоқда. Навоий минтақаси корхоналари конверсия доирасида халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқармоқдалар. Бироқ, — деб таъкидлади С. Т. Жўраева, — аниқ-равшан қонунлар йўқлиги, вилоят корхоналарида пландан ташқари ишлаб чиқарилаётган маҳсулотдан эркин фойдаланишга халақит бермоқда. Республика корхоналари билан хўжалик алоқалари бузилиши ҳам бюджетга жиддий зиён етказаётир. Фақат Фарғона нефть қўйиш заводи ўтган йили бизга 3,5 минг тонна бензин, 3 минг тонна дизель ёнилғисини кам етказиб берди. Бунинг оқибатида обороттан 1 миллион сўм атрофида солиқ олиш имкони йўққа чиқди. Ўртоқ Жўраева Дамхўжа — Навоий — Бухоро сув йўли қурилишида олиб борилаётган ишлар оқсаётганлигини таъкидлади. Айниқса пул билан таъминлаш масаласи қийинлашмоқда. Ўтган йили ана шу объектга маҳаллий бюджетдан 5 миллион сўм маблағ қидириб топишга мажбур бўлинди. Жорий йилнинг январь ойида ҳам пачаваси чиқиб қолган бюджетдан яна 3,7 миллион сўм излаб топилди.

Нотиқ меҳнаткашларнинг иқтисодий аҳволи, нарх-наво сиёсати, нархлар оширилиши ўрнини қоплаш муаммолари ҳақида муфассал фикр юритди, солиқлар тартиботининг ижобий ва салбий жиҳатларига тўхталди.

Халқ депутатлари Наманган район кенгашининг раиси Жамол СИДДИҚОВ. Истеъмол бозорида вазият кун сайин кескинлашмоқда. Магазинлар ва бозорларда мол-маҳсулотлар мутлақо етишмаётир; пештахталар бўшаб қолмоқда. Бунинг акси ўлароқ аҳолининг жамғармалари кўпаймоқда. Жамиятдаги танг вазиятда одамлар эртанги кунга бўлган ишончни йўқотишмоқда, улар ўртасида норозилик келиб чиқмоқда. Норасмий уюшмаларнинг фаолияти, миллатлараро танглик ҳам ўз ишини қилаётир.

Бундай шароитда рўй бераётган жараёнларни тўғри баҳолаш, одамлар кайфиятини ҳисобга олиш, иқтисодий сиёсатни ақл-идрок билан рўёбга чиқариш зарур. Ана шу тадбирлар мажмуасида халқимизнинг миллий анъаналарини ҳисобга олмоқ, юрт тирикчилигининг асосий манбаи бўлган нон ва ун маҳсулотларининг чакана нархларини ўз ҳолича қолдирмоқ керак. Шу муносабат билан айтмоқчиманки, ўзбекларнинг кундалик тирикчилиги иккинчи манбаи гуручдир. Бинобарин унинг нархини ҳам оширмаслик, ошган тақдирда бу билан боғлиқ харажатларни қоплаш йўлини топиш талаб этилади.

Бозор муносабатлари сари қадам қўйишда баҳо ва солиқлар сиёсатини тўғри амалга ошириш катта аҳамиятга эга. Улар шундай белгиланиши лозимки, бу аввало халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқаришни кўпайтиришни рағбатлантирсин, иккинчидан эса маҳсулот ва хом ашёдан тежаб-тергаб фойдаланишга ёрдам берсин.

Биз жумҳуриятнинг 1991 йилги бюджетини маъқуллаймиз ва у ишлаб чиқаришни кенгайтиришга, халқнинг турмуш даражасини яхшилашга хизмат қилади, деб ўйлаймиз. Шу билан бирга ташкил топган алоқаларни тиклаш ёки жорий йил учун шартномалар тузиш жараёни қийин кечмоқда. Мамлакат кўрсаткичига нисбатан уй-жой билан таъминланиш 73 фоизни ташкил этадиган республикамиз аҳолиси, сир эмаски, асосан шахсий қурилишни афзал кўради. Биз қурилиш материаллари етказиб беришнинг барча имкониятларидан фойдаланмоқдамиз. Лекин тобора ўсиб бораётган талабни қондириб бўлмаяпти. Ёғоч, ғишт, цемент, шифер ва бошқалар билан тўла таъминланмас эканмиз, одамлар яна гувала ясаб уй қуришга мажбур. Россия вилоятлари эса ёғоч-тахта нархини икки-уч ҳисса оширган ҳолда шартнома тузишмоқда. Шуларни эътиборга олиб, қурилиш материаллари нархининг ошиши ҳисобига кўриладиган зиённинг бир қисмини қоплаш, мактаблар ва боғчаларни иттифоқ ҳамда республика маблағлари ҳисобига қуришни кўзда тутиш зарур. Шунингдек янгидан барпо этилаётган қишлоқлар учун йўл, электр узатиш линиялари, табиий газ ва ичимлик сув таъминоти, бошқа ижтимоий, маданий-маиший объектларни вужудга келтириш имкониятларини излаб топиш керак.

Мен район кенгашининг раиси сифатида одамлар билан тез-тез учрашаман. Меҳнаткашлар мамлакатдаги аҳволни тезроқ барқарорлаштириш, бозор иқтисодиётига ўтиш жараёнида тартиб-интизомни, қонунлар ижроси учун талабчанликни ошириш вақти келди, демоқдалар. Чиндан ҳам бақир-чақир, митингбозлик, сафсатабозлик билан бирор муаммони ҳал қилиб бўлмайди. Демократия, совет қонунлари ҳозирча такомиллашмаган бўлса-да, уларни бажариш йўлида астойдил ҳаракат қилмоғимиз керак.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши Халқаро ишлар комитети раисининг ўринбосари Номоз САЪДУЛЛАЕВ. Бу ерда айтилаётган ташвишли ҳоллар, ечимини кутаётган муаммолар, ҳал этилиши зарур бўлган вазифалар ҳамма жойда бор. Лекин булар менинг округимда айниқса кўп эканлигини таъкидлагим келади. Касбкори чорвадорлик бўлган аҳолининг моддий аҳволи, ижтимоий турмуш тарзи ёрдамга муҳтож.

Биринчи галда республика Автомобиль йўллари қурилиши вазирлигидан 1991 йилда камида 100 километр узунликдаги йўл қурилишини режалаштириш, унинг лойиҳа-смета ҳужжатларини тайёрлашни сўраймиз. Оқчопсой сув омбори Қўшработ учун катта аҳамиятга эга. Одамлар Нурота тизма тоғлари оралиғида жойлашган бу иншоотга кўз тикиб турибдилар. Лекин қурилиш суръатидан кўнглимиз тўлмаётир. Сув хўжалиги давлат комитети раиси Т. Боймиров, мелиорация ва сув хўжалиги вазири Р. Гиниятуллинга ҳозир мазкур қурилишда энг зарур техника воситалари етишмаётганлигини, мавжудлари ҳам маънавий ва жисмоний эскирганлигини, қурувчиларга зарур шароит яратиб берилмаганлигини айтиб қўймоқчимиз. Мазкур қурилишга 1990 йилда ажратилган 1,1 миллион сўм маблағнинг 250 минг сўми миқдорида иш бажарилганлигини қандай баҳолаш мумкин?

Аҳолини иш билан таъминлашда қишлоқларда ташкил этилаётган тикувчилик, гиламчилик, каштачилик цехлари оёққа туриб ололмаётир. Уларда дастгоҳлар, ускуналар, жиҳозлар, хом ашё, транспорт ва қурилиш материалларига катта зарурат сезилмоқда. Бироқ республика маҳаллий саноат вазири В. Чжен қуруқ ваъдалардан иборат жавоб ёзишдан нарига ўтмаётир.

Депутат транспорт хизмати, мактаб қурилиши, ичимлик сув таъминоти, газлаштириш, соғлиқни сақлаш, савдо, маиший хизмат, болалар боғчалари, алоқа воситалари билан боғлиқ муаммоларга тўхталиб ўтди ва тегишли вазирлар ҳамда маҳкамалар раҳбарларининг исми шарифларини тилга олиб ,танқид қилди.

Тошкентдаги 10-туғруқхона бош врачи Муяссар Раҳимовна МУҲАММАДҚУЛОВА. Ҳозир ўзбек тилида гапирмаслигимдан юртдошларим ташвишга тушмасликларини илтимос қиламан. Сессия ҳужжатлари ўз вақтида, лоақал икки ҳафта олдин тарқатиладиган бўлса ўз она тилим — мен яхши биладиган ўзбек тилида сўзга чиқиш имконига эга бўлар эдим.

Тошкентлик халқ депутатлари муҳокама этилаётган масала юзасидан бир неча маротаба тўпландилар ва маслаҳатлашиб олдилар. Қонун лойиҳасини таҳлил этарканмиз, қуруқ қозон ҳеч кимнинг қорнини тўйғазмайди, деган нақл ёдимга тушди. Бундан ташқари кўрпага қараб оёқ узатиш лозимлигини эсладим.

Республиканинг аҳоли оғирлигини ҳисобга олган ҳолда биз бор йўғи бир неча таклиф киритамиз ва уларни қўллаб-қувватлашларингизни сўраймиз. Тошкент шаҳри бюджетидаги 77 миллион сўмдан иборат кемтикни қоплаш йўлларини излаш, шу тариқа оғир аҳволдан чиқа билиш зарур.

Лойиҳаларни кўздан кечираётиб бир нарсага ҳайрон қолдим: русчаси билан ўзбекчаси ўртасида тафовутлар бор. Билмадим, эҳтимол бу англашилмовчиликдир, лекин барибир аниқлаб олмоқчиман: соғлиқни сақлаш соҳасининг вакили сифатида бу жабҳага ажратилган маблағни акс эттирувчи 9-моддага қарасам икки тилда икки рақам — 677—664 га кўзим тушди. Ҳар ҳолда бу фарқ озмунча ақча эмас.

Мен врач сифатида ўйланиб қоламан: ижтимоий-маданий тадбирларга, хусусан соғлиқни сақлашга маблағ ажратишда устунлик бўладими, ёки ҳаммаси гаплигича қолаверадими? Биз, барча коммунистлар бугунги сессияда имтиёзлар қайси тартибда йўналтирилишини билиб олишимиз керак.

Халқ депутатлари Жиззах вилоят Совети ижроия комитетининг раиси Ўктам Зокирович ОЛИМОВ. Республикамизнинг иқтисодий мустақилликка эришуви, ўзини ўзи бошқарув ва маблағ билан таъминланиши, бозор иқтисодиётига ижтимоий аҳволни кескин яхшилаш негизида ўтиш, нарх-навони тартибга солиш — буларнинг ҳаммаси давлат бюджети билан боғлиқ.

Аслида сабр-тоқатли халқимизни ташвишга солиб турган нарса — нарх-наво сиёсати. Шу йилнинг бошидан эътиборан саноатда янги улгуржи нархлар, қишлоқ хўжалигида янги харид нархлари жорий этилиши муносабати билан чакана нархларни тартибга солиш масаласи пайдо бўлди. Улгуржи ва харид нархларга нисбатан чакана нархлар пасайиб кетганлиги халқ истеъмоли молларини, жумладан озиқ-овқат маҳсулотларини ишлаб чиқарувчи корхоналарнинг манфаатларига мутлақо жавоб бермай қўйди. Аниқроғи, уларнинг қизиқишлари сусайиб кетди. Бундай ҳолатда мол-маҳсулот тақчиллиги тағинам кескинлашди. Шу жиҳатдан бугунги сессияда нарх-навони тартибга солиш қоидаларининг муҳокама этилиши диққатга сазовордир. Биз аҳолига компенсация тўлаш қоидалари ишлаб чиқилгандан кейингина янги нарх-наво сиёсатига ўтиш мумкин, деб ҳисоблаймиз.

1990 йилда биз республика бюджетидан 149 миллион сўм маблағ олганимизда ҳам бошқарув аппаратимизга, Президент фармонларини бажаришга 13 миллион сўм етмаган эди, — дея сўзини давом эттирди Ўктам Зокирович. — Жорий йилда вилоятнинг маҳаллий бюджети лойиҳага асосан 312 миллион 672 минг сўм бўлса, харажат қисми анча ошиб кетадиганга ўхшайди. Бошқача айтсак, 26 миллион сўм етишмайди. Албатта, биз қўл қовуштириб ўтирганимиз йўқ. Барча ички имкониятларни ишга солаяпмиз. Раҳбарлар ва мутахассисларнинг эътиборини «бер-бер» усулида ишламасликка, ўзи пул топиб, ўзини маблағ билан таъминлаши зарурлигига қаратмоқдамиз.

Ў. З. Олимов яна бундай деди: Вилоятимиздаги Арнасой, Дўстлик, Зарбдор, Мирзачўл, Октябрь, Пахтакор районларининг марказлари у ёки бу давлат хўжалиги, қурилиш ташкилоти базасида ташкил этилганди. Ҳозир бу районлар марказида ва ҳудудида жойлашган давлат хўжаликлари марказий қўрғонларида ер ости сувларини қочирадиган дренажлар ишдан чиққанлиги оқибатида сув сатҳининг кўтарилиши туфайли кўпгина уйлар хароб ҳолатга келиб қолди. Олинаётган ичимлик сув эса эҳтиёжнинг 40—50 фоизини ташкил этади, холос. Тозалаш иншоотлари йўқ; кўпгина турар жойларда иситиш ва канализация тармоқлари ишдан чиққан. Буларни таъмирлаш учун республика Уй-жой коммунал хўжалиги ва Қишлоқ хўжалиги вазирликлари томонидан жуда кам маблағ ажратилаяпти. Биз ана шу маблағни кўпайтиришни сўраймиз.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг Маданият, фан, халқ таълими ва маданий меросни асраш комитети раисининг муовини Алижон ҚЎЧҚОРОВ. Жаҳондаги барча парламентлар ҳаётида бюджетни тасдиқлаш ниҳоятда катта аҳамиятга эга. У ҳатто ойлаб муҳокама қилинади. Масалан, АҚШда 1991 йилги бюджет конгрессда икки ой кўриб чиқилди ва 1990 йил 27 октябрь эрталаб соат 6 дан 58 минут ўтганда тасдиқланди. Охирги куни 21 соат давомида ухламасдан, танаффусни ҳам қисқартириб, касалларни уйидан чақиртириб келишди; ҳар бир процент овоз учун ҳақиқий жанг бўлди. Шунинг учун ҳам биздаги мунозараларни, тушунмовчилик бўлса-да баъзи фикрларни тўғри англашимиз керак.

1991 йилги бюджет ҳақиқатан ҳам тарихан катта аҳамиятга эга. Худди ана шу йил бизнинг иқтисодий, сиёсий, маънавий ҳаётимизни, одамлар орасидаги, уларнинг давлат ва жамоат ташкилотлари ўртасидаги муносабатларини ўзгартириб юборади. Биз буни ҳали охиригача тушуниб етганимиз йўқ. Чунки аҳвол жуда танг. Мен халқ таълимини, фан ва маданиятни кўзда тутаяпман.

Ўзбекистонда ҳар бир мактаб ўқувчисига сарфланадиган маблағ 265 сўмни ташкил этади, бу иттифоқдагига нисбатан 30 сўмга кам. Устига устак, мактабларнинг 70 фоизи икки-уч сменада ишлайди. Мактаблар ва боғчаларнинг ярмидан ортиғи мослаштирилган биноларда жойлаштирилган. Китоб ва дафтарлар етишмаслигини, овқатнинг тайини йўқлигини гапирмаса ҳам бўлади.

Мутахассислар тайёрлаш ҳам ачинарли аҳволда. Тошкент политехника институти иккига бўлингунча унинг коллективи ва студентлари сони МГУникига тенг эди. Энди қаранг: Москва университетининг йиллик бюджети 175 миллион сўмни ташкил қилса, Ўзбекистон ССР Олий ва ўрта махсус таълим министрлигига қарашли 13 та институтнинг бир йиллик бюджети 145 миллион сўмдан ошмайди.

1991 йилги бюджет лойиҳасига назар ташласак, халқ таълими, фан, маданият, соғлиқни сақлашнинг аҳволи у қадар яхши эмаслигини англаймиз. Республиканинг умумий бюджети харажатлар қисми қарийб 2,5 баравар ошаяпти, жумладан давлат ҳокимияти, бошқарув аппарати харажатлари 3 ҳисса, ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларига мисли кўрилмаган даражада маблағ тақсимланаётган бир пайтда халқ таълими, фан, маданият, соғлиқни сақлашга ажратилаётган маблағ атиги 1,6 баравар кўпайтирилиши кўзда тутилаётир. Бу ҳол биз учун тушунарли эмас.

Депутат А. Қўчқоров бирнеча таклифлар киритди. У бюджет лойиҳасини қувватлаган ҳолда юқорида эслатилган тармоқларга ажратиладиган маблағни кўпайтириш йўлларини қидириб топишни сўради. У республика Президентининг мамлакатда биринчи бўлиб маориф ва маданият, яқинда эса фан аҳли иш ҳақларини ошириш ҳақидаги тадбирларини маъқуллаб, бозор иқтисодига ўтиш муносабати билан булар камлик қилади, деб ҳисоблайди. Чет элларга ёшларни ўқишга юбориш авж олдирилмоғи керак. Ҳар бир вазирлик, идора, корхона, колхоз, совхоз, ташкилот, маҳаллий Советлар халқ таълими, фан ва маданиятга моддий-маънавий ёрдам кўрсатишлари лозим. Республикада махсус «Таълим фонди» ташкил қилинса айни муддао бўлур эди.

Булунғур район бирлашган шифохонасининг бош врачи М. Р. САЛИМОВ. Мен нарх-навони тартибга солиш ва жумҳурият давлат бюджети тўғрисидаги масала юзасидан сўзга чиқишда соғлиқни сақлаш муассасалари қандай ҳолатда эканлигини маълум қилиш мақсадини кўзлаганман. 1991 йил учун нарх-наво оширилмасдан 2,32 миллиард сўм ажратиш мўлжалланганди. Бунда ҳар бир киши учун 92—93 сўм белгиланганди. Соғлиқни сақлаш муассасаларида нарх-наво ошганлигини қоплаш учун қўшимча 892 миллион сўм маблағ керак. Лекин ажратилгани бу даражада эмас.

Нотиқ медицина ходимлари маошларини ошириш, бунинг учун маблағ топиш манбалари ҳақида тўхталиб ўтди. Уларнинг маоши ўрта ҳисобда 155 сўмни ташкил қиларкан, буни мутлақо етарли деб бўлмайди. М. Салимов соғлиқни сақлаш тўғрисидаги қонунни қабул қилмасдан туриб бу соҳада жиддий ўзгаришлар ясаш мумкин эмас, деб таъкидлади. Жумҳуриятда даволаш муассасалари қурилишига эътибор етарли бўлмаётгани ташвиш туғдиради. Бу соҳадаги режалар йил сайин бажарилмаяпти.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши Ошкоралик масалалари комитетининг котиби Тоиба Маҳкамовна ТЎЛАГАНОВА. Куни кеча Ўзбекистон республикасининг 1991 йилги бюджети ҳақидаги қонун лойиҳаси, бюджетнинг даромад ва харажат қисмлари кўрсатилган ҳужжат берилди. Булар бир-бирига мос эмаслиги шундай кўриниб турибди. Биринчи ҳужжатда даромадлар 21 миллиард 244 миллион сўм бўлса, иккинчисида 23 миллиард 667 миллион. Харажатларда ҳам худди шундай фарқ бор. Мен бу фарқларни нима учун кўрсатаяпман? Бундай ўзгаришлар бир-икки кун ичида қандай содир бўлди? Хуллас, жумбоқлар, англашилмовчиликлар кўп.

Депутатнинг фикрича, бюджет асосан фанга, таълимга, соғлиқни сақлашнинг бир қисмига, жисмоний тарбия ва спортга ажратилиши керак. Албатта, нафақа учун ажратилмоғи лозим, лекин бу гуруҳ аниқ бўлиши зарур.

Нотиқ бошқарув аппаратига қилинадиган сарф-харажатларни қисқартириш зарур, деб ҳисоблайди. Яна бир масала — оиладаги жон бошига тўғри келадиган даромадга қараб солиқ солиш. Токи оиладаги жон бошига тўғри келадиган даромаднинг 150 сўмдан камига солиқ солиш тўхтатилмас экан, эртанги кунда кишиларга гарантия бериш мумкин эмас..

...Сиз, муҳтарам муштарий, Ўзбекистон ССР вице-президенти Ш. Р. Мирсаидовнинг маърузаси юзасидан сўзга чиққан ўн беш нотиқнинг фикрлари билан мухтасаргина танишдингиз. Ҳар бир нутқда олам-олам, баъзан бири иккинчисини такрорлайдиган, рад этадиган, қарама-қарши келадиган фикрлар, мулоҳазалар бор. Жўшқинлигу ҳис-ҳаяжонни гапириб ўтирмаймиз. Рақамларда, таклифларда номутаносиблик, ўзига хослик сезилса, ҳукмни ўзингиз чиқараверинг. Бизни мамнун этадиган ҳолат эса депутатларнинг фаоллиги, ишчанлиги, кун тартибидаги масала муҳокамасидан бевосита манфаатдорлигидир.

Ҳисоботни «Халқ сўзи»нинг парламентдаги мухбири А. МУХТОРОВ тайёрлади.

1991 Алишер Навоий йили

ЁДЛАБ ОЛИНГ

ШОҲЕКИ, ФАЛАК СОРИ ЧУ МАЙЛ УЛДИ АНГА,
КУК ЗАРФИ СОЧАРҒА НУР КАЙЛ УЛДИ АНГА,
АФЛОК ШАҲИ ТОБЕВУ ХАЙЛ УЛДИ АНГА,
БАЛКИМ, ЕРУ КУК ХАЙЛИ ТУФАЙЛ УЛДИ АНГА.

ТОШКЕНТ. «Ўзбекфильм» киностудияси режиссёри Жаҳонгир Файзиев Юрий Дашевский сценарийси асосида янги фильмни суратга олишга киришди. Ушбу фильмда муҳаббат, ота-она ва болаларнинг ўзаро муносабатлари ҳақида ҳикоя қилинади.

Суратда мазкур фильмдан бир кўриниш акс этган.

А. ГОРОКРИК олган сурат.

ТИББИЙ ЁРДАМ

МИНТАҚА МАРКАЗИ ОЧИЛДИ

Тошкент шаҳрида фавқулодда ҳолатларда зудлик билан тиббий ёрдам кўрсатиш минтақа маркази очилди. Республика саломатлик марказининг матбуот шўъбаси ходими Абдумажид Эргашев марказнинг директори, тиббиёт фанлари доктори, профессор Ш. Ш. Ҳамроевга бир неча саволлар билан мурожаат этди.

— Шаҳоб Шамсиевич! Бундай марказ ташкил этилишининг боиси нимада?

— Поездлар тўқнашуви, самолётлар ҳалокатлари, транспорт авариялари, ер қимирлаши, сув босиши, муз кўчиши, катта ёнғинлар чиқиши натижасида юзага келадиган фавқулодда ҳолатларда мавжуд тиббий муассасалар амалга ошираётган тадбирлар кўнгилдагидек самара бермаяпти. Бундай фавқулодда ҳодисалар оқибатида бир неча юзлаб, гоҳо минглаб кишиларнинг оммавий жароҳатланиши, касалланиши, заҳарланиши, ҳатто ҳаётдан кўз юмиши каби мудҳиш ҳолатлар рўй бермоқда.

Мана шуларни ҳисобга олиб, ўтган йили СССР Вазирлар Кенгаши мамлакатнинг баш минтақасида фавқулодда ҳолатларда зудлик билан тиббий ёрдам кўрсатиш маркази очишга қарор қилди. Ўрта Осиё ва Қозоғистон учун шундай марказ Тошкент шаҳрида очилиши кўзда тутилган. У ҳозирча 2-Тошкент тиббиёт институти клиникаси қошида ташкил этилди. Шу кунларда бу янги хизмат соҳасининг республика ва вилоят марказларини ташкил этиш учун тайёргарлик ишлари амалга оширилмоқда.

Марказлар шу ҳудуддаги соғлиқни сақлаш идоралари раҳбарлигида иш юритадилар. Шунинг учун ҳам бу марказларнинг штатлари таркибини иқтисодий, жуғрофий иқлим, экологик ва бошқа вазиятлардан келиб чиққан ҳолда ҳудудий соғлиқни сақлаш идоралари белгилайдилар.

— Минтақа марказида қанча ва қандай мутахассислар қай услубда ишлайдилар?

— Минтақа марказида 362 ходим ишлаши кўзда тутилган. Бевосита тиббий ёрдам кўрсатиш бўлими доимий тайёр ҳолдаги бешта бригададан иборат бўлиб, ҳар бирининг таркибида жарроҳ, травматолог, нейрохирург, анестезиолог-реаниматолог, эпидемиолог, токсиколог каби мутахассисликдаги 18 врач, уларга бириктирилган 18 ҳамшира бор.

Бригада аъзолари вақтларини ўз хонадонларида ўтказишлари ҳам мумкин. Шароит тақозосига кўра улар зудлик билан тўпланиб, оғир вазият рўй берган жойга борилади. Фавқулодда ҳолатларда ҳарбий тиббиёт бўлинмалари, авариядан қутқариш ва транспорт ташкилотлари ҳамда маҳкамалари билан биргаликда ҳаракат қилиш тақозо этилади.

Бошқа пайтларда қуйи марказларга методик ва амалий ёрдам бериш, тиббий ёрдам кўрсатишнинг илмий асосланган замонавий усулларини яратиш, фавқулодда ҳодисаларга олиб келувчи омилларни эрта аниқлаб, кўнгилсиз воқеаларнинг олдини олиш зудлик билан тиббий ёрдам кўрсатиш минтақа марказининг асосий вазифалари бўлади.

— Халқимизда «фалокатдан ўзи асрасин», деган нақл бор. Борди-ю фавқулодда воқеа содир бўлса, унда азият чекканларга стационер ёрдам кўрсатиш масаласи қай йўсинда ташкил этилади?

— Воқеа содир бўлса, азият чекканларга шу жойнинг ўзидаёқ тиббий ёрдам кўрсатиш бошланади. Стационар ёрдам эса жароҳатланганлар сонига қараб жойлардаги тиббий муассасаларда, марказдаги алоҳида мутахассисликдаги шифохоналарга эвакуация қилиш йўли билан амалга оширилади. Ҳозир барча илмий-текшириш институтлари қошидаги клиникаларда, йирик касалхоналарда фавқулодда ҳодисалар пайтида хизмат қилувчи қўшимча ўринлар белгиланди.

1994 йилгача эса 200 ўринга эга бўлган хирургия, травматология, нейрохирургия ва токсикология бўлимларидан иборат минтақа марказининг ўз клиникаси қурилиши кўзда тутилмоқда.

— Минтақа марказида ишловчилар қандай танланадилар?

— Минтақа марказида ишловчи шифокорлар албатта илмий ва амалий жиҳатдан билимдон, маҳоратли бўлишлари керак. Шунинг учун бизда ходимлар 2-Тошкент тиббиёт институтининг илмий кенгашида синовдан ўтгандан кейингина қабул қилинадилар.

ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ

ЎРИНБОСАРЛАР КЎРИГИ

7—10 февраль кунлари Самарқанд давлат университетининг спорт саройида 1974-75 йилларда туғилган ўсмирлар орасида курашнинг бухороча усули бўйича Ўзбекистон шахсий ва команда биринчилиги бўлиб ўтди. Ушбу мусобақанинг якунлари ҳақида ЎзССРда хизмат кўрсатган устоз, республика тоифасидаги ҳакам Аъзамжон Шокиржонов мухбиримизга қуйидагиларни гапириб берди.

— Кўҳна Самарқандда ёш полвонлар мусобақаси яхши ўтиши учун ҳамма шарт-шароит яратилганини алоҳида таъкидламоқчиман. Сўзимнинг бошидаёқ рўзномангиз орқали ана шу турнир ташкилотчиларига чуқур миннатдорчилик билдиришни истардим. Ўйлайманки, мени турнир иштирокчилари ҳам қўллаб-қувватлашади.

Энди мусобақанинг ўзи ҳақида гапирадиган бўлсак, таъкидлаш керакки, у жуда кўтаринки руҳда ўтди. Беллашувларда Қорақалпоғистон мухтор республикаси, Бухоро, Самарқанд, Сурхондарё, Қашқадарё, Хоразм ва Жиззах вилоятларидан 97 нафар ёш полвон қатнашди. Курашнинг бухороча усули бўйича ўтказилган ушбу мусобақада самарқандликлар 72 очко билан биринчи ўринни олдилар, иккинчи ўринни Хоразм, учинчи ўринни эса Сурхондарё жамоалари эгаллашди.

Айни пайтда шахсий биринчилик ҳам ўтказилди. Вазн тоифалари бўйича қуйидагилар ғолиб бўлдилар. Булар — Т. Назаров, (Самарқанд), хоразмлик Р. Жуманнёзов, Р. Тўрақулов, О. Маҳманазаров (иккови Самарқанддан), Н. Ражабов, Ш. Саъдуллаев (иккови Хоразмдан), самарқандликлар И. Аҳмедов, Э. Қодиров, хоразмлик З. Жуманиёзов ва энг оғир вазнда самарқандлик А. Бозоров.

Мусобақа менда ҳам, иштирокчиларда ҳам яхши таассурот қолдирди. Бош ҳакам сифатида турнирнинг ташкилий томонлари-ю беллашувнинг натижаларидан қониқиш ҳосил қилдим. У миллий курашчиларининг муносиб ўринбосарлари етишиб чиқаётганини кўрсатди. Алоҳида спортчилар ҳақида гапирадиган бўлсак. Исоқ Аҳмедов диққатимни ўзига тортди. У беш учрашувнинг ҳаммасида соф ғалабага эришди. Сўнгги беллашувни Акобир Қурбонов билан ўтказиб 2 минуту 20 секундда рақибини мағлубиятга учратди. Умуман эса ёшлар орасида ишончимизни оқлайдиган бир қанча қобилиятли ва маҳоратли полвонлар борлиги бизни ниҳоятда қувонтирди.

Суҳбатдош:
Хондамир ТОҲИР ўғли.

Бир муждага учқур шарҳ

БИШКЕК—ҚИРҒИЗИСТОН БОШ КЕНТИ

Хушхабарнинг қаноти бор, демишлар. Зангори ойнаи жаҳоннинг «ТСН» ва «Время» кўрсатувларида ён қўшнимиз—жон қўшнимиз ҳаётидаги муборак янгилик эшиттирилди: Қирғизистон республикасининг Олий Кенгаши сессияси пойтахт номини Фрунзе ўрнига Бишкек қилиб ўзгартиришга жазм этибди. Бундан буён Қирғизистоннинг сиёсий, иқтисодий, илмий ва маданий маркази туб халқ расм-русмига хос ана шу кўҳна ном ила юритилади. Қадрингизни билганингизга балли, қардошлар!

Шу ёқимли лутфни қоғозга тизаётиб, қирғиз оғайниларнинг Тоголок Молдо маъракасида бир нарсага иймон келтирганлари эсга тушиб кетди. Ўшанда деб эрдиларки, «Москов дегани Россия дегани эмас, Фрунзе дегани Қирғизистон дегани эмас. Адашганнинг айби йўқ. Пойтахтимизни аташда бир хомлик қилган эканмиз. Бу хатони яқин орада тўғриласак керак». Ана шу гап ўтган йил 29 сентябрь куни айтилган, буни мен «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» ҳафтаномасида босилган «Оқинларнинг бешиги» деган сафарномага қистириб ўтгандим. Муродлари энди ушалипти.

Менимча, саркарданинг арвоҳи бундан оғринмаса керак. Нега деганда, Фрунзенинг жисмидан (атиги 40 йил умр кўрди) исми узоқроқ (салкам 65 йил) яшади қадимги Пишпекда. Унинг номи Херсонда ҳам, Қримда ҳам абадийлаштирилган. Унинг номида ҳарбий академия ва ўқув юртлари, корабль ва кемалар, кўчалар ва қишлоқлар, заводлар ва жамоа хўжаликлари, темир йўл бекатлари ва меҳмонхоналар бор. Ҳайкаллар-чи, ҳайкаллар? Ҳаммаси бринждан, қуйма. Юзларча. Тошкентнинг бир ўзидагина ҳам чавандоз, ҳам Фрунзе ноҳияси, ҳам «Фрунзевец» рўзномаси, ҳам Фрунзе кўчаси! Санаб адоғига етиш мушкул.

Хўш, эски атама «Пишпек» қайда қолди, дерсиз. Ривоят қилишларича, Олатовнинг этагидаги ҳозирги қалъа ўрни қалин тўқай бўлган, Оламидин ва Олаарча дарёлари бўйида қиёқ ўсиб ётган, қушлар чуғури ер-кўкни тутган. Ана шу овлоқ жойга Қўқон хонлигининг бир фуқаросини, ўрта ҳол чорвадорини туз-насиба тортиб келибди. У шунда бола-чақа қилибди, молли-ҳолли бўлибди. Отанинг исми шарифи «бек» билан тугагани учун ўғилларининг исмига ҳам «бек» қўшилибди. Мисоли, Алибек, Хонибек. Қўқонликлар қирғиз овулига отлансалар, «Бешбекка борамиз» дер эканлар. Кейин бу атама «Пешпек» бўлиб кетган, сўғинроқ ўрислар кўчиб кела бошлагач, уни талаффуз қилишга қийналиб, «Пишпек» деб юборганлар. Бу чинми-ёлғон — яратганга аён. Ҳеч қандай тарихий манба йўқ. Бу ривоят Қайир Умир ўғлининг «Советтик Қирғизистон» рўзномасида чоп этилган «Буруңғи номлари қайтариб берилсин» сарлавҳали мақоласида келтирилгандир.

Ҳар ҳолда бунда жон бор. Бехосият эмас. Фрунзе шаҳар кенгаши «Пишпек»ни маъқуллаган бўлса ҳам, Олатов, Манас, Оқморол сингари муқобил атамалар қаторида ўтмай қолди.

Хўш, Бишбекнинг маъноси нима? Маълумингиз учун айтиб қўяй: қозоқ каби қирғиз ҳам ўта қимизхўр, бирорта тўй-ҳашами хушбўй қимизсиз ўтмайди. Бир косасини сибқариб олсангиз, кечгача кекириб юрасиз, бардам бўласиз. Қимиз ичган қаримас. Аммо қимиз солишнинг ўзи бўлмайди. У саночға тушгунча чип чўп билан роса кўпчитиб пишитилади. Бишбек худди ана шу чилчўпнинг ўзгинасидир. Чилчўп ҳар бир ўтовда муҳайё. Бўз уйнинг тўрида сақланади.

Орзуга айб йўқ. Дебочаси хайрли бўлгач, бу ёғи ҳам ўнгидан келаверади. Ҳозирги Покровканинг эски номини топишибди — аслан Қизилсув экан. Пржевальск қалъаси Қоракўл дейилган. Чуй бағридаги бир манзилнинг не сабаб Ивановка аталиб қолгани қирғизга қоронғи. Аммо шу аймоқда XI асрнинг донишманд ва улкан адиби Юсуф Хос Ҳожиб Болосоғунда яшаганига тарихда ишора бор. Ният шулким, Болосоғун номини ўз ўрнига қўйишсин ва арвоҳ хотираси унинг чироғини ёқиб ўтиришсин. Бунақанги мисоллар талай.

Аждодлар ва авлодлар риштаси узилмаслиги учун, халқлар тарихи зўравонлик остида поймол бўлмаслиги учун қилинаётган савоб ишларга барака берсин!

Султон АКБАР ўғли.

УЙ ПОРТЛАБ КЕТДИ

Каттақўрғон шаҳрининг Ингичка қўрғонида 32 хонадонли уй портлаб кетди.

Эътиборсизлик пайти келиб панд бермай қолмайди. Р. Тўхтарова Ингичка кон бошқармасининг уй-жой коммунал хўжалиги ходими бўла туриб, суюлтирилган газдан фойдаланиш қоидасини бузди. Боз устига, уйнинг эшик-деразаларини тақа-тақ ёпиб, газпечни қаровсиз қолдирди. Оқибатда ошхонада ортиқча газ тўпланиб, босим беҳад кучайгач, портлаш юз берди. Фалокат натижасида хонадон соҳиби ўтда куйиб, оғир аҳволда шифохонага келтирилди. Фуқаро А. Миникаев тан жароҳати олди. 12 хонадон шикастланди, улардан иккитаси яроқсиз ҳолга келди.

Халқ депутатлари шаҳар кенгаши ижрокомининг юз берган офат оқибатларини тугатиш комиссияси бошпанасиз қолганларнинг мол-мулкини муҳофаза қилиш чораларини кўрди ва уй-жой билан таъминлади.

Холмуҳаммад НУР,
«Халқ сўзи» мухбири.

ЯНГИЛИК

ҚЎҚОНДА ОТЛИҚ МИРШАБЛАР

ҚЎҚОН шаҳар ички ишлар бўлими бошлиғининг ўринбосари, милиция майори Дилшод Алиев меҳнат отпускаси кунларида пойтахтимизнинг «Динамо» ўйингоҳида отлиқ миршабларни кўрди-ю... Қўқонда отлиқ бўлинма ташкил этилди. 20 та от, 20 нафар миршаб. Ҳозир бу бўлинма хизмат қилаётган «Октябрь 60 йиллиги», «Алишер Навоий» даҳалари ва Герцен, Правда, Северная, Пугачёв, Бабушкин, Ленинобод кўчаларида ўғрилик, талончилик, жамоат тартибини бузиш ҳоллари кескин камайди. Отлиқ бўлинма кучи билан 12 та жиноят очилди, бир қанча тартиббузарликларнинг олди олинди. Бўлинма ходимларидан милиция сержанти Абдуҳамид Маматқулов, кичик сержант Шерали Қурбонов, сержант Музаффар Қобилов, бўлим командири Мирсалим Каримов шаҳар аҳли осойишталигини сақлаш йўлида жонкуярлик кўрсатишмоқда.

Эндиликда бўлинмани янада кенгайтириш тадбирлари кўрилмоқда. Отлар 60 тага етказилади. Шаҳар партия комитетининг биринчи котиби, СССР халқ депутати Юсуфжон Ёқубов Қалмиқистон мухтор жумҳуриятидан яна 40 та от сотиб олишга кўмаклашди. Вилоятдаги Фрунзе райони ҳудудидан отхона, отлар билан машқ қилинадиган майдон ва озуқа етиштириш учун 12 гектар ер ажратилди.

Тоҳиржон ҲАМРОҚУЛ,
«Халқ сўзи» мухбири.

СУРАТДА: отлиқ миршаблар.

Муаллиф олган сурат.

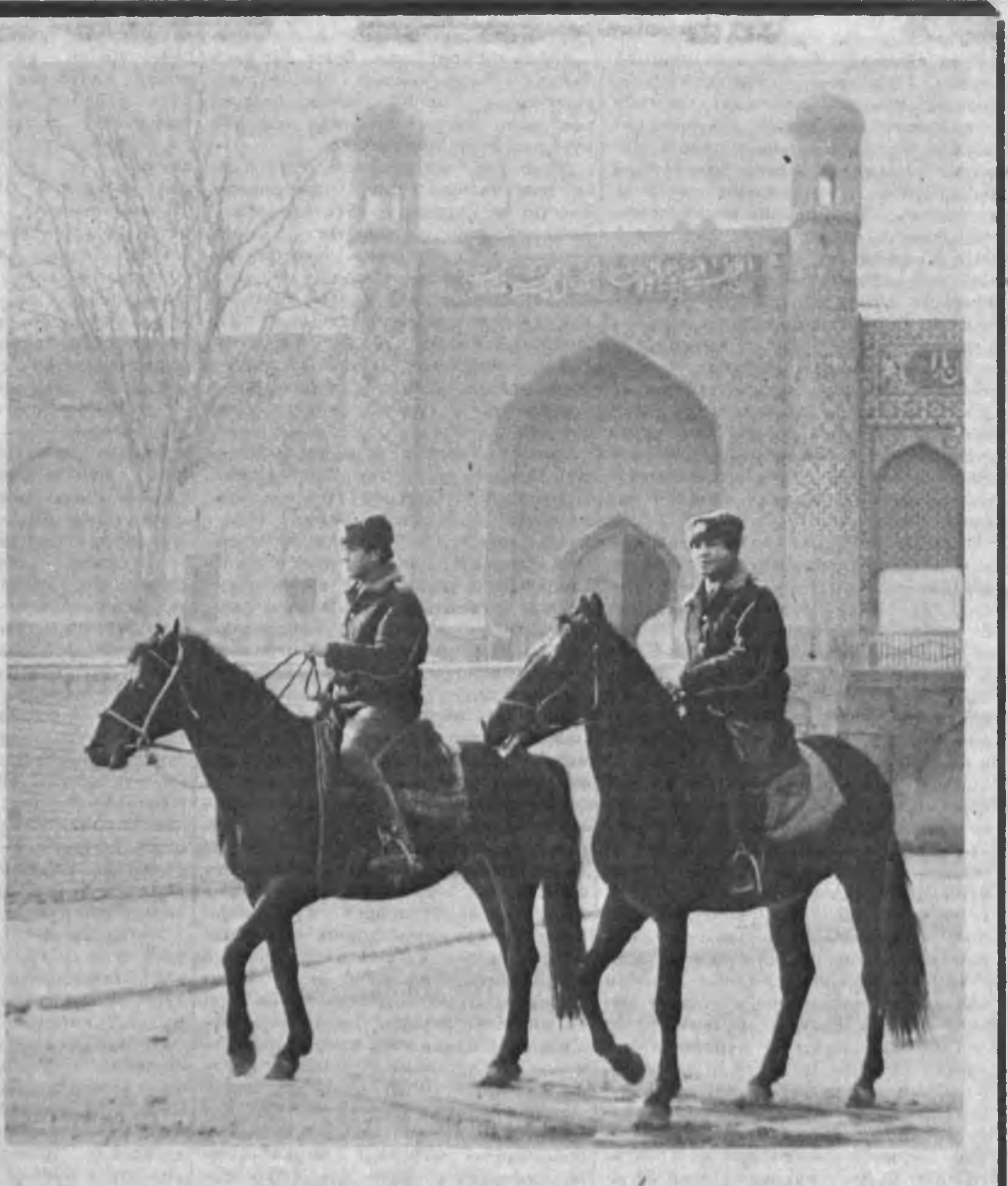

АЖАБТОВУР ҲАНГОМАЛАР

АСЛИДА ТЎҒРИ

Ўтган куни театрда «Комедиядан томошабинларнинг йиғлаб чиқиб кетиш сабаблари» деган йиғилиш бўлиб ўтди.

Мазкур масаланинг бош айбдори фаррош эканлиги кўпчилик актёрлар томонидан таъкидланиб, назоратчига бу сабабларнинг бўлажак оқибати далиллар ёрдамида тушунтирилди.

Театр монтёри бундан кейин камчиликларсиз ишлашга сўз берди.

Йиғилиш сўнгида қоровулга ҳайфсан эълон қилиниб, яна шундай ишласа вазифасидан бўшатилиши эслатиб ўтилди.

Мажлис қарори театрнинг актёрлари, рассомлари, режиссёрлари ва комедия муаллифи томонидан қувонч билан кутиб олинди, бир овоздан тасдиқланди.

ШОИР БОШ ТОРТДИ

Кеча шоир Тўхтатош шеърлари билан айтиладиган қўшиқлардан тузилган концерт программаси намойиш қилинди. Шоир бу шеърлар ўзиники эканлигидан кескин бош тортди.

— Бегона шеърни меники деганларни учратгандик. Лекин бунақасини энди учратишимиз, — деди хонандалардан бири.

АЖОЙИБ ЮБИЛЕЙ

«Баҳор» меҳмонхонасида Шодмон хола Бердиеванинг 70 йиллик юбилейи нишонланди. Юбилейнинг ажойиблиги шундаки, Шодмон хола бу қутлуғ санани муносиб совға — миллионинчи марта «йўқ!» жавобини бериш билан кутиб олди.

ЧАЛА ҚАЙНАГАН ГАПЛАР

«Хўжалик сабзавот сақлаш омборида чекланмаган миқдорда кўк пиёз сотилади».
(Омбордаги эълон).

* * *

«Демократия, ошкоралик замонида яшаяпмиз, ўртоқлар! Хотин-қизларимиз демократияга етиб юришибди. Ҳатто олдинга ҳам ўтиб кетишаяпти. Вироқ, ўртоқлар, уларда ошкоралик етишмаяпти. Юқоридан ошкоралик дейилдими, ошкоралик бўлсин-да, ҳурматли хотин-қизлар».
(Нотиқнинг гапидан).

* * *

«Паришонхотирлик ҳақидаги лекция бошқа кунга қолдирилди. Нотиқ негадир йиғинга лекциясини кўтариб эмас, бузоғини етаклаб келибди. Маъмурият».

Саид АНВАР.

Қинғир ишнинг қийиғи

ТАЛОНЧИЛАР ТУЗОҚҚА ИЛИНДИЛАР

ҒУЗОР районидаги «Партия XXII съезди» жамоа хўжалиги ҳудудидаги Эскибоғ қишлоғида яшовчи Олим Рўзибоев хонадонига тонг қоронғусида икки нотаниш кимса кириб келди. Чақирилмаган меҳмонлар уй эгасига қурол ўқталиб, бор пулу қимматбаҳо буюмларини талаб қилдилар. Аммо бундан иш чиқмагач, О. Рўзибоевни обдон дўппослаб, бир неча тан жароҳати етказдилар. Сўнгра уйни тинтув қилиб, 955 сўм пулни олиб кетишди.

Орадан ҳеч қанча вақт ўтмай, райондаги Батош қишлоғида ҳам худди шу тахлит ўғрилик содир бўлди. Ўрол Даминов хонадонига бостириб кирган икки киши уни калтаклаб, 18 минг сўм пул ва тўйига атаб олиб қўйилган икки тўп матони ўмариб кетди.

Бу икки шум хабарнинг шовшуви тинмай туриб, яна «Партия XXII съезди» жамоа хўжалигида босқинчилик юз берди. Бу сафар ҳам ўғри икки киши. Улар Қурбоной Ҳазратқулованинг хонадонига кириб, бор бисотини шилиб кетишди.

Ҳар учала босқиннинг томчи сувдек бир-бирига ўхшашлиги милиция ходимлари ишини осонлаштирди. Гумон тутилганлар ҳибсга олиниб, уйлари тинтув қилинганда ўғирланган буюмлар топилди.

П. ГАДОЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

СОЛИЖОННИ КЎРГАН БОРМИ?

1971 йилда туғилган Солижон Аҳмедов ўтган йили июнь ойидан буён Наманган вилояти Задарё район ички ишлар бўлими томонидан қидирилмоқда. Унинг суратига диққат қилинг: балки Солижон сиз билан учрашганда руҳий касал бўлганлигидан ўзи ҳақида ҳеч нарса дея олмас. Уни ота-онаси сўроқлайди. Бадарак кетган бу бола тўғрисида бирон нарса билсангиз, Тошкент шаҳрига 397-454 рақамли телефонга қўнғироқ қилинг.

ТУЗАТИШ

Рўзномамизнинг 15 февраль сонида босилган «Журналист йўлида ғов» мақоласидаги (1-устуннинг охири ва иккинчи устуннинг бошидаги) жумла қуйидагича тузатиб ўқилсин:

«Журналист, аввало, дўконга кириб, нарх-наво билан танишиши, сўнгра марказий универсал магазинига ўтиб, директор ўринбосаридан интервью олиши керак эди».

Бош муҳаррир: Аҳмаджон МУХТОРОВ.

Таҳрир ҳайъати: Анвар ЖУРАБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Абдували ИМОМАЛИЕВ, Йўлдош ИСМОИЛОВ, Тоҳир МИРҲОДИЕВ, Турғун НАЗАРОВ (масъул котиб), Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ, Абдукарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Азим СУЮН, Тоиба ТЎЛАГАНОВА, Муҳтарама УЛУҒОВА, Сайди УМИРОВ, Норбобо ШАКАРОВ, Муҳаммад Содиқ Муҳаммад ЮСУФ, Ориф ЮНУС.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000, ГСП
Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй.

Босишга топшириш вақти 21.00 Индекс: 64608. 4907-буюртма.
Босишга топширилди 03.30.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ХАЛҚ СЎЗИ